ԺԳ. ՏԱՐԻ—ԹԻՒ 3 | ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ, 8 ՍԵՊՏԵՄԲԵՐ, 1899 | 14 ՃԻՄԱԶԻԻԼ ԷՎ", 1317 | 8 ԷՅԼՈՒԼ, 1315 | 20 ՍԵՊՏ. 1899 (Ն. Տ.)

10 ՓԱՐԱ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՆՈՆ

Պոլսոյ համար { Տարեկան 70 ղ. շ. / Վեցամսեայ 35 „
Գաւառներու համար { Տարեկան 90 „ / Վեցամսեայ 45 „ / Եռամսեայ 23 „
Արտասահման { Տարեկան 23 Ֆր. / Վեցամսեայ 12 „

Նամակ կամ ո եւ է գրութիւն պէտք է ուղղել Տնօրինութեան։

ԾԱՂԻԿ

ՕՐԱԹԵՐԹ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ

10 ՓԱՐԱ

«زاغك» ارمنیجه یومی وسیاسی غزته
مطبعه و اداره‌خانه‌سی
غلطه‌ده حمدی پاشا خان

Կ. ՊՈԼԻՍ, Ղալաթիա, Համտի-փաշա խան

Rédaction du Journal Arménien ,,DZAGHIK‘‘ Galata, Pérchémbé-Bazar Hamdi-Pacha Han

ՏՆՕՐԷՆ Ռ. ՍԱԳԱԵԱՆ | ԽՄԲԱԳՐԱՊԵՏ Ղ. ԲՈԼԱՏ

ՆԵՐՇՆՉՈՒՄԸ ԿԱՄ ՄԵԹՈՏԸ

Ուսուցչական ընտրելիներու Քննիչ Յանձնաժողովն իր կարգադրեալին համեմատ շարունակեց իր նիստերն ու քննութիւնները։ Կրթական հարցին ու խնդրին հետաքրքիր ամէն ոք ականատեսը ըլլալով տեսաւ ու լսեց այդ գովելի արժանի կանոնաւորութիւնը, մանաւանդ երբ հրապարակաւ յայտարարուեցաւ թէ ամէն տարի նոյնը աւելի խիստ եւ զգուշութեամբ է ըլլալ իր քննութեանց մէջ։ Այս հրապարակային յայտնութիւնը նոյն իսկ իր կրական կամ գործնական վիճակին մէջ եթէ կը գոհացընէ շատերու ակնկալութիւնը (ուսեալ վկայագիր ի ձեռն անձերու խոստատուութիւնները տեսնելու բաղձանք ունեցողներուն), կխնդրենք կը թողու մեր բաղձանքը, չըսենք զգօն։

Թէ ինչո՞ւ. ահա։

Ինչո՞ւ Ազգ. Կեդր. Վարչութեան Ուսումն. Խորհուրդն ամէն տարի Ուսուցչական Քննիչ Յանձնաժողով մը կը կազմէ,—որպէս զի քննական բովէ մը անցնէ բոլոր իր դասատու ներկայացողները եւ վկայագիր բաշխէ անոնց եթէ անոնք հարկաւոր ծանօթութիւնը կամ գիտութիւնը ունին։ Աւելի պարզ խօսելով, երբ ուսողական եւ բնական գիտութեանց ուսուցչական ընտրելի մը ներկայանայ Յանձնաժողովին, անդամներէն ձեռնհասը կը քննէ զայն ինչ ինչ հարցումներով։ Եւ եթէ ընտրելին կարենայ այդ ամէն հարցումներուն կատարելապէս գոհացուցիչ պատասխաններ տալ՝ կ'ստանայ ուսողական եւ բնական գիտութեանց մասնագէտ-ուսուցչի փաստաւոր վկայական մը եւ յաջողական գնահատով զուր կ'ըլլէ Յանձնաժողովին սրահէն ելնէ՝ ինքզինքը բազմած ներկայացնելով նոր մանկավարժական ասպարէզին, անուսն, անխոստ, ամ ձեռքովը բռնած իր ստացած փայլուն վկայականը, ան ու տարածի ազդելով... անոնց աղբիւրին։

Նոյնը խնդրոյ նաեւ պատմական, կրօնական եւն. գիտութեանց մասին։

Բայց կը հարցնենք. ո՞չ պէտք էր ըլլալ Քննիչ Յանձնաժողովին գործը. ներկայացող ընտրելիներուն լոկ ուսումնական կարողութիւնը միայն բաւէ՞ր ընելը մանաւանդ կամ օգտական կամ դաստիարակ ուսուցիչ հաշուելու։ Անոր ուսումնական ծանօթութեանց հետ քննութեան նաեւ ուսուցանելու, Մերչնչելու յատկութիւնները։ Յանձնաժողովին յարգելի անդամները քաջ գիտեն անշուշտ թէ ո՛չ է գիտնալ, գիտութիւն ունենալ, ո՛չ է ուսուցանելու գիտութիւն ունենալ։ Դասատու մը կըրնայ հմտագոյնը ըլլալ. այլ ուսուցանելու մէթոտէն, ներշնչելու յատկութենէն զուրկ ըլլալով, չի կրնար իր ծոցածածուկ հմտութիւնը կայլակ մը անգամ կաթեցնել մանուկ ուղեղներու մէջ եւ պատճառ կը դառնայ անոնց մաքին թմրելուն անուշ ու բնական վարքի մէջ՝ Օրինակով բացատրենք մեր բանը։ Ընտրելին կրնայ ծաղկին ամբողջ երկու անծանօթով ամեհաբանական կենդանի խնդիր մը աւելի լուծել եւ պատմութեան դէպքերն ու թուականները կարդալ խօսողաւ չարել մէկ շունչով բայց Յանձնաժողովին պատմութեան քննիչ անդամը։ Այլ ամէն ուսուցանողներուն հասկցնելու մէթոտին, թէ ինչո՞ւ սա խնդիրը բացմանալու թեամբ լուծուէ եւ ոչ թէ գումարով եւ կամ փոխադարձով, կամ պատմութեան դիպուածոյ նոյն եւ սուրբ բարոյական կամ խմաստասիրական գաղափարը տալ, կը զիջեւ եւ կը պաշտպանէ։ Իրաւունք չունինք ան ասանն երեան ի վեր զանելու իր փխուխարչ։ Ընթերցողներէն չատեր կենդանի օրինակներ տեսած եւ ունեցած են անուշաւ, բայց այդպէս երեւոյթներ չէ՞ որ կը կարծենք մենք։ Ծանոթութեան ուսուցիչ պէտք է ոսկի եւ ոչ թէ մնացեալ մանուկ կամ հասունցեալ մը։

Կը հարցնենք ուրեմն նորէն. ընտրելին ուսումնական կարողութեան քննութեանց հետ միասին քննուեցա՞ն նաեւ անոր ուսուցանելու մէթոտը, ներշնչելու յատկութիւնները։ Որովհետեւ այսովկ բան մը չենք կարծեր որ կատարուած ըլլայ Քննիչ Յանձնաժողովին սրահին մէջ (*)։

Այս առթիւ կ'արժէ անցողակի յիշել թէ երբ գաւառացի դասատու մը ուղէ ստանալ, զոր օրինակ, ժամանակագրութեան մէջ յուլիս 9 եւ օգոստոս 20 թուականներուն նշանակուած դասընթեաց (կրօնագիտութիւն, Սրբ. եւ Եկեղ. պատմութ.— Եկեղեցին. եւ Եւրոպ. եկամուտներուն եւ այլն.) վկայական մը, պարտաւոր պիտի ըլլա՞յ մինչեւ 40 օր Պոլիս մնալ, թէ անոնց (գաւառացի դասատուներուն) համար մասնաւոր անօրինութիւն կ'ըլլայ Յանձնաժողովին կողմէն. ինչպէս բազաւնիկ կարգադրութեամբ ժողովին ներկայացնելու խնդրագրերն պատմամաձայն փոխանակ յուլիս 2ի մինչեւ յուլիս 9 երկարաձգուած է գաւառացիներու համար։

Այս մասին բացատրութիւն մը կարելի՞ կ'ըլլայ Յանձնաժողովին կողմանէ (**)։

Մանիսա Գ. ՇԱՀԻՆԵԱՆ

(*) Մանկավարժութեամբ, կրթական անհրաժեշտ հարցով զբաղողներ մ'փիտուելը այդ Յանձնաժողովին մէջ։ Ծ. Խ.

(**) Տեսնենք պէտք է հետաւոր թէն բարեխնամ անցնի իր Յանձնաժողովի անհնարութեան այն օրերը չատ ըլլալով։ Ծ. Խ.

ՄԵՐ ՀԱՄՇԻՐԱԿՆԵՐԸ

ԱԶԳԱԳՐԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԾԱՆՕԹՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Ա.

Ներքին լուրեր կարգացած ատեն, չատերուս պատահած է որ ինքնիրենին հարցնենք, հետաքրքիր ըլլանք թէ որո՞նք են այն ժողովուրդներն որոնց վրայ կը խօսուի, անդէկութիւն մը կը հաղորդուի։ Դպրոցական խնամուած ընթացք մըն ալ առած ըլլանք, զարմանալ մեր համբաւած աշխարհագրական ու պատմական ծանօթութիւնները չեն բաւեր՝ Օսմ. Կայսրութեան հպատակ ժողովուրդներու նիստ ու կացքն, կրօնական հայեացքին ու յօրինուածութեան վրայ գոյգն գաղափար մը կազմելու։

Մեր մէջ այսօր ծանօթ չեն մեր կեանքի ամէնն առաջինքն մէջ չատ օգտանուեր, չատ տառերութիւններ կ'ենանք ձեւաքները։ Ասկէ զատ, մինչեւ գրուած է որ ժըխոյի հաճոյքով կը կարդացուի մեր համեմատ ժողովուրդներու վրայ հաղորդուած լուրերը։ Եւ մեր հաղորդած լուրերն ալ, տարակուսով մանաւոր գծեր,—նոյն հետաքրքրութեամբ կարդացուին, խմբագրութեան հարկ զատեց մեր համշիրակ=«հէմշէրի» ժողովուրդներու վրայ քանի մը յօդուածներով, օր ըստ մէջ, այդ պարագական ծանօթութիւններ հաղորդել։

Յայտնի է թէ Օսմ. Կայսրութեան հպատակ ժողովուրդները կը կազմեն Հայերը, Յոյները, Արաբացիները, Հրեաները, Պուլկարները, Մարոնիները եւայլն։ Բաւ. ախ գիտական նշանակութեամբ հպատակ ժողովուրդներէն ոմանք «Հասարակութիւններ կազմած են, ինչպէս Հայերն, Յոյները, Պուլկարները, Հրեաները, Քաղդէացիները=Բիւզանդնները, Ասորիները = Սուրիանի, իսկ ուրիշներ գեւ քաղաքական ալ կարծէք այս առաջնորդին հասած չեն, զ.օր. Տիւրքմէնները, Լազերը, Բոշաները եւայլն։

Օսմ. Կայսրութեան «ազգ եւ ազանք» ըսելով պարզապէս եօթ խումբ կը բաժնուին,— նպաստ եկեղեցին մը բոլոր անդրաւէտեանց մէջ— առաջին անդամ յետը, «Յոյն-Լատին» խումբ, այսինքն Յունական ու Լատինական ցեղերու խառնուրդ, ինչպէս Յոյները (աւելի ճիշդ է ըսել «Հռոմէացիները»), Զինձարները ու Անատոլուածները, 3) «Արաբական խումբ», Պուլկարներն ու Սերվիր* 4), Հայերը, 5) «Եբրայեան խումբ», Բուրդերը — Եզիտները 6), «Սեմական խումբ», Արաբները, Հրեաները, Ասորիները, Մարոնիները, Տիւրքմենները, Մուսուլմաններն ու Խոճաչիդդիները 7), «Վրացական խումբ», Լազերն ու Չերքէզները 7), «Հնդկական (°)» խումբ, Բոշաները։ Ասոնց վրայ աւելցնելու է 8) «Օսմանցիները, Թիւրքմէնները, Լէզգիներն, «Ուրալ—Ալթայեան» խմբէն «Թուրք ցեղէն։»

Օսմ. Կայսրութեան ժողովուրդները կրօնական տեսակէտով կը բաժնուին,

1. «Մահմետական», ինչպէս Օսմանցիները, Թիւրքմէններն, Անատոլուածները, Բուրդերն, Արաբները, Չերքէզներն ու Լէզգիները.

2. «Քրիստոնեայ», եօթն եկեղեցիներով.

Ա. «Յունական», ինչպէս Յոյները, Պուլկարները, Քրիստոնեայ Անատոլուածները, Սերվեր ու Զինձարները։

2. «Հայ. եկեղեցի».

3. «Կաթողիկ», զոր օր, Լատինացած Անատոլուածներ, Պուլկարներ ու Հոլէսցիներ=Հոլէսցի, Մարոնիներ, Մելքիտներ, Կաթոլիկ Հայեր, Կաթոլիկ Բուլղարացիներ, Կաթոլիկ Ասորիներ ու Կաթոլիկ Պուլկարներ։

4. «Պուլկար» եկեղեցի.

5. «Նեստորական» եկեղեցի.

6. Յակոբիկեան եկեղեցի=Ասորիներ.

7. Հայ Բողոքական եկեղեցի.

Գ. «Հրեաներ».

Դ «Զանազան աղանդաւորներ», ինչպէս Տիւրքմէներ, Անսարէներ, Մուտաուալիններ, Խոճաչիկլյաններ, Եզիտներ, Կէսէլպաշներ ու Հայ-Հասանիներ.

Ե. «Բոշաներ»։

ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՅՈՅՆ ՈՒ ԼԱՏԻՆ

«Յոյները=Հռոմէացիք. — Յոյները կը բնակին Արշիպեղագոսի, Մարմարայի, Վասփորի ու Սեւ ծովու եզերքը, մինչեւ Վառնա, ինչպէս նաեւ կղզիները։ Յոյներ նաեւ՝ ներսի գլխաւոր քաղաքներու մէջ, մանաւանդ Անատոլու եւ Սիւրիա։ Եւրոպական Թուրքիոյ մէջ Հելլենացած Սլաւական ցեղին հետ խառն կը բնակին. իրենց վաղեմի սերունդ պահած են կրօնական, իսկ ամէն տեղ ձուլուած են Օսմ. Կայսրութեան մէջ հաստատուած ժողովուրդներու հետ։

Օսմ. Կայսրութեան հպատակ Յոյներն, ոտ հասարակ, մեջահասակ, քիչ մը գիրուկ, մանաւանդ կիներն, ու թխամորթ են։ Խելացի, կրթութեան հակամէտ, օրինասէր, խորամանկ, պարծենկոտ, չահասէր, հաւարկող ու վաճառական քան հողագործ։ Կրօնական տեսակէտով մեծմէ աւելի աւերբրդապաշտ են։ Մեծ յարգանք կ'ընծայեն «Բահանայի», Ամենասուրբ Ս. Աստուածածին Մարիամ, ու Այադմանները, բառ Հայոց «Լուսաղբիւրները» որոնց գերբնական զօրութիւններ կը վերագրեն—Դիւական բացատրութեամբ։

«Ողնաշատութիւն»։ Տարուան մէջ չատ պահքեր ունին ու թայ պատուած է «անտարբեր ձուկ» ուտել։ Նախնական եկեղեցւոյ աւանդութիւնները պահած ըլլալուն սաակաւութիւնն ունենալ կը կարծեն։ Բայց Տաղաւարներէ, իրենց նշանաւոր տօներն են, Այոս Տիմիթրի, Հարա., Սոլիֆիրին ու Խղնատիոս Դեկտեմբերին, «Ջուր փայք» Մարտին, Ս. Գէորգ Աղբիւ, Յովհ. Աստուածաբան, Յովհ. Ոսկեբերան ու Ս. Կոստանդիանոս՝ Մայիսի մէջ, ինչպէս նաեւ Ս. Եղիա՝ Յուլիսի մէջ։

Վեհափառ Սուլթաններու արտօնութեամբ, Յոյներն ունին կարգ մը կրօնական—ազգային առանձնաշնորհումներ։ Չորս պատրիարքութիւն ունին. «Կ. Պոլսոյ Աղեքսանդրիոյ, Երուսաղէմի ու Անտիոքի։ Այս չորս պատրիարքութիւնները նախապատուական գաղափարութեամբ իրարմէ անկախ են, միայն Կ. Պոլիսը քաղաքականօրէն, Ազգին Պետութեան հետ ունեցած յարաբերական տեսակէտով բարձր է, իշխանութիւն ունի միւսներուն վրայ։ Կիպրոսի Մետրապոլիտն ու Սինայ վանքի Մետրապոլիտը կ'ընտրուին իրենց միաբանութեանէն, անկախ Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութենէն։ Կիպրոսինը պատրիարք կոչուելու իրաւունք ունի, ինչպէս որ Եփեսոսի ժողովի հաստատեց։ (Հմմտ. Պատմ. Տիեզերական ժողովոց եկեղեցւոյ Հ. Տ. Վ. Յովնանեան, Վիեննա 1847, էջ 196-191)։

Ռուսերը ժ. դարուն Բրիստոնէութիւնը յոյն քարոզիչներու միջոցաւ Կ. Պոլսէն ընդունելով Օրթոտոքս Պատրիարքին կրօն. իշխանութեան տակ էին։ Բայց այս կրօն. իշխանութիւնը ջնջուեցաւ 1707ին Ռուսաց կայսերական Մեծ Պետրոսի ձեռքով։ Այս թուականէն ի վեր Ռուս եկեղեցին միայն զաւանանքի տեսակէտով կապուած է Օրթոտոքս Պատրիարքին հետ։ Այսպէս են նաեւ Սերվիացիները, Տօրոստաղցիներն ու Պուլկարները։

Կ. Պոլսոյ Պատրիարքութիւնն ունի, կրօնական գործերու համար, «Սինոտ»մը 12 Մետրապոլիտներէ բաղկացած։ Սինոտականներն երկու տարուան չրջանով կ'ընտրուին Օրթոտոքս, Տիեզերական Պատրիարքէն։ Յարաբերական խնդիրներու համար ալ ունի, «Ազգ. Խորհրդարան» մը, մեր «Քաղ. Ժողովի» համազօր, 12 խորհրդականներէ բաղկացած։ Նաեւ «Ընդհ. Ժողով» որու անդամ են Սինոտականները, «Ազգ. Խորհրդարանի» անդամներն ու «պատուաւոր աղգայիններ»։ Ընդհ. Ժողովը կ'ընտրէ Պատրիարքն որ Կայս. Կառավարութենէն կը վաւերացուի։

Յունական կղերն իր կոչումին տակ կրնայ ամուսնանալ. այս պարագային սակայն կը զրկուի հոգեւոր բարձր կարգերէ, աստիճաններէ։

Յունական եկեղեցիները չորս բաժանուած ունին. «Սրբութիւն Սրբոց», «Վիմա», «Եէրամէն» ու պատարագ կը մատուցուի եւ «Իքոնոսթասէն», միջնորմ որ կը բաժնուի նաւէն, զարդարուած ճոխ, ոսկեզօծ նկարներով։ Իքոնոսթասի մէջ երեք դուռ կը բացուի։ Պատարագի ատեն Միջին դուռը վարագուրով կը գոցուի։ Կայ աղուամի դաս մը որ բարձր իշխանութիւն կը վարէ ժողովրդին վրայ։

Մեր մէջ երեք անգամ ընդմիջուած կը գոցուի վարագուրն՝ եպիսկոպոսի պատարագած ատեն, «Մեղեդին», «Սրբասացութեան», «Լաւաքի», իսկ քահանային՝ երկու անգամ, «Մեղեդին» ու «Լաւաքին»։

Պատարագիչը չերեւիր ժողովրդին մինչեւ որ պատարագն աւարտի։ Կիներուն արգիլուած է Սրբութիւն սրբոցը մտնելու։ Կիները միայն վերնատունը կը կենան։ Եթէ եկեղեցին վերնատուն չունի, զաւիթին ու արտաքուսիթը։ (2) Նաւ, Յունարէն «Նաօս», «Իքոնոսթասէ»էն մինչեւ զաւիթը։ (3) «Նարթէքս»=գաւիթ ու (4) «Էկզօնարթէքս» կամ Սալա (սակէ մեր ամիկօրէն ճաչոյ բառն) Արտագաւիթ, Լատին եկեղեցին «Ատրիում»ը։ Իքոնոսթասին առջեւ, քիչ մը հեռու, քովկեղեցի կը գտնուի «Ամպոնը», ամբոն, յատկացուած Ս. Գրքէն ընթերցուածներու։ Յունարէնն Եւրոպիոյ Արեւական լեզուներու մէջ ամէնէն աւելի կը մօտենայ Սանսկրիտներէնի ու Երանեան լեզուախմբին։ Հին Յունարէնը, հելլէններէնը չորս գլխա-

(*) Մենք փոխանակ Սերվ ըսելու՝ «Սերվ» կ'ըսենք։ «Սերվ ֆրանսական ձայնէն դուրս սերբիայի մէջ է։ Նախնիք, ինչպէս կը յուշէ Վիեննայի տպագրուած (1784) Օսմ. Կայսրութեան աշխարհագրութիւն, կը գրէին «Սերբ—Սերվ», յունական ձայնարկութեամբ, որուն հնականութիւն լեզուաբանական պատճառներ չեն պակսիր։

ւոր գաւառաբարբառ ունէր, որ կրնայ երեքի վերածուիլ, «Եոլական, Դորական ու «Յոնիական»— Ատտիկեան։

Եոլականը կը խօսուէր Փոքր Ասիա, Դորականը՝ Պեղոպոնէս. Մորէա. Պինտար Դորացիներէն գրած է։ Յոնիականը կը խօսուէր Փ. Ասիոյ քանի մը մասերուն մէջ, Ատտիկէ որուն գլխաւոր քաղաքն է Աթէնք, եւ քանի մը կղզիներու մէջ։ Հոմերոս, Հերոդոտ, Եսքիլէս, Սոփոկլէս, Եւրիպիդէս, Արիստոփան, Թուկիդիդէս, Դեմոսթենէս Յոնիական—Ատտիկեան լեզուով գրեցին։ Ամէն գաւառաբարբառ իր գրականութիւնն ունի։ Ատտիկերէնը միւսներուն վրայ գերակշռութիւն մ'ունեցաւ։ Միջին դարուն կ'երեւէր «Բիւզանդական Յունարէնը» որ Յունատանէն դուրս խօսուած Յունարէն մըն էր։ Բիւզանդական Յունարէնին յաջորդեց արդի Յունարէնն որ զանազան գաւառաբարբառներ ունի։ Արդի գրական Յունարէնը չատ կը տարբերի հելլեններէնէ, ինչպէս մեր արդի գրական հայերէնը նախնեացէն, գրաբարէն։ Դրացի ժողովուրդներէ փոխառեալ բառեր ալ կան արդի Յունարէնի մէջ։

Օրթոտոքս յոյներէն զատ կան նաեւ Դամասկոսի հիւսիսային ու արեւմտեան կողմերը 65,000 կաթոլիկ Յոյներ որ «Մելքիտ» կը կոչուին։ 1720ին Անտիոքի Յունաց Աթենաս Դ. Պատրիարքը Հռոմի յարելով իրեն կ'ակսի կաթոլիկ յոյներու Պատրիարքութիւնը։ Կայս. Կառավարութիւնն 1847ին արտօնեց իրենց հասարակութիւն մը կազմել ու պաշտօնապէս Պատրիարքութիւն ունենալ. Մելքիտներու Պատրիարքն որ այդ թուականէն ի վեր Դամասկոս կընստի, կը կրէ Անտիոքի, Աղեքսանդրիոյ ու Երուսաղէմի Պատրիարք անուանական տիտղոսը։ Պատրիարքը կ'ընտրուի Մելքիտ եպիսկոպոսներէն։ Պաշտօն հաւանութիւնն անոնց եւս կը վաւերացուի Կայս. Կառավարութենէն։

Մելքիտներու Եկեղեց. արարողութիւնն Արաբերէն լեզուով կը կատարուի։

Պոլսոյ մէջ Յոյն-Բողոքական համայնք մըն ալ կազմուած է։

Դ. ԽԱՉԿՈՆՑ

ԳԱՒԱՌԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ

ԱԲՐԱՀԱՄՈՒ ՔԱՌԱՍՆՕՐԵԱՅ ՏՕՄԱՊԱՀՈՒԹԻՒՆԸ

(ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ԱՒԱՆԴԱՎԷՊ)

Խարբերդի Մօրենիկ գեղէն(*)

Հովիւը, ա՛լ ուրախացած իր պարտքը կատարած ըլլալուն համար որ հոգի մ'ազատեց մահուանէ,—իր պատառիկ մը չուքին մէջ՝ զոհ սրտով ու հանգիստ խղճով պառկեցաւ քնացաւ։ Սա ալ երբ անո՛ւչ-անո՛ւչ երազներու յափշտակուելէ աղէկութիւններուն տակ կը լողար քունին մէջ, յա՛նկարծ տեսաւ որ երկինքէն լուսակերպ հոգի մ'իջաւ վար այդ չոր ու ցամաք անապատին մէջ, եւ իր վրանիկին մօտ սառնորակ աղբիւր մը բղխեցուց ու կէ իր ծարաւած ու պապակած ոչխարները խմելով բոլորովին ճերմ-ճերմակ զարձան։ Խրախուսելով ու կամենալով այդ հրաշապատում ավիթէն ինքն ալ օգտուիլ, գնաց աղբիւրին մօտ եւ սկսաւ խմել ու լուացուիլ, անկէ անմիջապէս եւքն իր դէմքն ալ փոխուեցաւ—սքանչացաւ։ Ուրախացա՛ւ, ու սկսաւ հրճուալին ճիչեր արձակել այդ երկնատուր չնորհքին վրայ. բայց այդ հրճուանքին մէջ յա՛նկարծ արթնցաւ եւ անմիջապէս ոչ մը գիտնալ թէ արդեօք տեսածները սուտ երազի մը հետեւա՞նքն էին, թէ իրականութիւն։ Ուրեմն տեսայ, Աստուա՛ծ իմ, իրօք իր հօտն ու ինքը ճերմկցած, դաչտը կանաչցած, վրանիկին մօտ սառ ու վճիտ աղբիւր մը կը բղխի, եւ իր հովուական ցուպը որ

(*) Շար. երէկի թիւէն։

մնկած էր իր Թաղիքը անոր վրայ կանգնեցնելու համար, հիմակ մեծ ու հսկայ սաղարթներով Թմբի մ'եղած է որուն զովարար ու անուշաբոյր հովանոյն տակ ինքը պառկած՝ կը քնանար։

Ուրախացա՛ւ, ու այս բոլորին համար փա՜ռք տուաւ Աստուծոյ։

* * *

Անապատին մէջ՝ հովիւէն քիչ մը հեռուն, ալեհավաքներ ալեւոր ծերունի մը վարանած կը Թափառէր՝ չարաչար չորջակամերը զննելով ու զննելով որ կարծես յատկապէս բան մը կ'որոնէր ու չէր կրնար գտնել։

Այս ալեզարդ ծերունին՝ Հայր-Աբրահամն էր։

Կէս օրէն չատ առաջ տնէն ելած էր ան, իր հովուէն պատառ մը ճաշ ու քանի մը սրւա պաղուկ ջուր տանելու համար. ու հովիւն տնէն օրուան տաքն չզանելով, երկա՜ր ժամանակ որեւէ՝ կիզիչ ճառագայթներուն տակ հուա՛-հուն Թափառեր էր. բայց ի զո՜ւր, ոչ ոք գտած էր այդ կողմերը։ Վերջապէս մոլորած ծերունին ինքզինքն իսկ կորսուած կարծելով, երկնցած քայլերով կը զեղերէր ալխաակ հովին ու ալխակ հովուէն չուրջը, երբ, յա՛նկարծ, հովին ուրախաձայն աղաղակով կանչեց անոր. «Աբրահամ, Աբրահա՛մ, այդպէս մոլորած ու՞ր կ'երթաս. քու հօտդ ու հովիւդ այստեղն է . . .»։ Աբրահամ զարմացա՛ւ իր տեսածին համար, ու չէր ուզեր հաւատալ իր աչքերուն կամ ականջներուն, որ մէ՛կը կամ միւսը զինքը խաբած պէտք է ըլլային։ Զարհուրեցա՛ւ։ Կ'ուզէր փախչիլ, բայց դէպի ու՞ր.—այդ դժուար էր որոշել։ Կա՛նգ առաւ, ա՛լ աւելի զննեց իր չուրջը, ու կրկին չհաւատալով՝ բարձրաձայն աղաղակեց. «ո՜վ բարի հովիւ, բաէ՛ ինծի այս ո՞ր երկիրն է, ու դուն ո՞վ ես . . .»։—Աբրահամու երկի՛րն է այս, խնդալէն պատասխանեց հովիւը,—ու ես անոր հովիւն եմ, որուն կ'արածեմ հօտը»։—«Ո՛չ չեմ հաւատար. դուք ծերմակ էք, մինչ խմնները՝ սեւ էին, ու իրենց մօտ չկար ո՛չ ջուր եւ ո՛չ ալ անուշաբոյր Թփեր։ Ո՞վ բրաւ ձեզ այսպէս...»

Բաա՜ կանգ առնելով։ Ու ան սանձ հովիւը մէկի՛կ-մէկի՛կ պատմեց նա՛խ Թափառաշրջիկ ճանապարհորդ աղքատի մը կերակրելը ապա ջրհորի կանգնել ու ապա բոլոր եղածները։ Աբրահա՛մն ալ համբուրելով խոցուելեաց, երեսանկեալ խոնարհեցաւ հովիւին ոտքերը, ու պաղատագին խնդրեց. «Ո՛վ իմ բարի հովիւս, Թող իմ բոլոր հարստութիւնս քեզի ըլլայ, ու մինակ քու այս օրուան բրած ողորմութեան դարձը՝ ինծի»։—«Հազա՛ր անգամ մեղա՛յ, թէ ես այս օրուան բրած ողորմութեան վարձը աշխարհի բոլոր հարստութեան հետ փոխեմ յօժարիմ»։

Բաա ու խայտա՛ռ հրաժարուեցաւ իր տիրոջ Հայր-Աբրահամու պահանջքը կատարելէ։ Իսկ Աբրահամը չատ զղջացելով այս խորհուրդէնէն, իր ըրած ճաշն ու ջուրը Թողելով հովուէն, վերադարձաւ դէպի տուն եւ մինչդամայն չերմազէս ուխտեց ծոմ պահել, եւ «մինչեւ որ իմ տունս որեւէ հիւր մը չի գայ ու ինծի անդամակից չըլլայ, չպիտի լուծեմ ծոմս, եթէ երբէք անօթութենէս իսկ մեռնիմ»։ Բաա ու անօթի ծարաւ փակուեցաւ իր սեւ վրանին մէջ։ (Տար.)

Թիֆլիս ԿԱՑՈՌԻԿ

ՇԻՆԱԿԱՆԻՆ ՏՈՒՆԸ

Եթէ բան զեղջին իր նահապետական բացարձակ պարզութեան մէջ տեսնել փափաքիս, այցելէ Պիթլիսի գեղերը ու անպայման կը փայլի բնութիւնն իր բոլոր մերկութեամբ։ Տներ խառնիխուռն քարուչէն կամ աղիւսաչէն, տափաստափն նման, կճուաձեւ, միայարկ, գետնափոր ծեփուած։ Դրան առջեւն է աղբանոցը մարդոց, չորքոտանիներու եւ հաւերու։ Մտի՛ր արտաքին խաւարուտ դռնէն ներս, անհարթ գետնով բակ մը, ցած ու կոյտ պատերով պատուած։ Հոն է չինականին ամառուան օթեւանը։ Երբ մարդիկ ու անասուններ, օրուան քրտնածոր աշխատութենէ եւք, կը պառկին եղբայրական անկեղծութեամբ, հոն կը ննջէ չինականը երկինքի անբաւ կապոյտին տակ, լուսնի ցոլերու ջինջ ցոլքերու տակ, կը ննջէ որտի զուհական պաշտպանութեամբ, հովիւն նկատելով բնութիւնը մեծ եւ անհաւասար։ Մտի՛ր աւելի ներս, բան ներքին տունը, տա՛ւն թէ այր, տա՛ւն թէ փոսին, անձայն տեսնելու է զանազանելու համար, տեսնելու է՛ վա՛յ, կամ երանի կարգալու համար։ Զորս բարձրացիր պատերու վրայ կը բարձրանայ գմբեթաձեւ առաստաղն որուն ճիշդ մէջտեղն է երդիքը, դռանէն եւք օդի, լոյսի, ծուխի միակ անցքը։ Սրեւի ճառագայթները հաւլւ կը Թափանցեն այդ յարկէն ներս որ միշտ սեւ է, միշտ մռա՜յլ։ Անոնք չարքեր բըզիները սեւամտակունեան ոխմ կը ծառայեն իբր մէջնորդ մառանը եւ փառը, դռնն ու հանոյը բաժնելու մարդոց յատկացուած բաժիններէն։ Տան երկանքէն ու լալիքէն պատերու աջկէ շարուած են հսկայ լպղեր, սանալինով ձեւաւորած կարասներ, ամաններ որոնց մէջ կը պահուին գեղջուկին ամբողջ պաշարեղէններ։ Տան կեդրոնն է Թոնիրը, գետնի մէջ Թաղուած։ Մէկ անկիւնը շարուած են անկողիններ, Թաղիքներու, կարպետ կամ նոր կապերտներու, կողմանիերու, աղտոտ, անկերպ բարձերու եւ քուրջերու խոյակը, միւս անկիւնը յատկացուած է ջրի ամաններու, սափորի, կուժի, չըռայի, ակղամնակին խաղերի հայցին։

Կէսօրէն երկու ժամ առաջ, օրը միանգամ ըլլալու պայմանով, ժրաջան կայտառ կայտառ գեղջկուհին կը վառէ Թոնիրը, կը թխէ Թարմ ու Թօնրուկի հացը, կ'եփէ կերակուրը, կը տաքցնէ կաթն ու լուացքի ջուրը, ծոյլոպատիկ նստած։ Տունն ներկուած են ծխով, պատերը, սիւները, ծուխի հոտը կը բուրէ անկողիններու, կաբաններու, հագուստներու մէջ։ Շինականը չարաթներ (նեղուկ) այդ անմաքուր բոյրէն, վասն զի ան մեղի պէս չէ նրբացած իր ճաշակն ու հոտառութիւնը (*) համարձակ կը քալէ, կը չնչէ, կը գործէ, կ'ուտէ, կը խօսի, կը քնանայ անխռով, անտարբեր, կարծես հեղինելով այդ մառախլապատ մթնոլորտի նման ու տխուր տըպաւորութիւնը։ Զմրան ձմեռնն ու բուքին, երբ մարդիկ եւ անասուններ զաչտային աշխատութենէ պարապուածներ կը քաչուին, մեր հեղ չինականները կը հաւաքուին Թոնիրներու չուրջը ժպտելու, մէկ լու ստամոքսը լեցնող Թող լինի ցամաք հաց-բասուկան է անոր սալու զոպը ու երջանիկ երեւոյթ, կը խօսին ՆէբեարՆերով տաղերով, կը կատակեն, կը զուարճանան, հանձնուած պարզամտութիւններով, խելքով անցքուն ծերուններու անհամբերութիւն, հետաքրքիր մանուկներու, բամբասասէր կիներու եւ պառաւներու բոլոր։ Տաժանքին են միայն նորապսակներ, հարսներ ու փեսաներ որոնք չարուած կը յօրանջեն, քուն կը կեղծեն, կ'երեսին, կը նայեն, երեթայ կը յիչեցնեն անհոգ հիւղին, Թէեւ փիչ անգամ իրենց ներքին դառնալին համար։

Այդ անշուք, ձեթի աղօտ լուսով լուսաւորուած յարկն է ամբողջ բնանկարի մը պատ՞, հիւրանոցը, ակումբատունը, խոհանոցը, ննջարանն եւ այլն։

Քանի մը տարի առաջ, դեռ այս օրուան պէս կը յիշեմ, Հոկտեմբերի ցրտագարուն իրիկուն մ'էր հիւր եղայ Սխալթի վիճակին Փ . . . գեղը, միջակ վիճակի տէր բնակիչի մը, տանուտէրն տնտեսնոր բարեկացած։ Ճէտերը խոսած էին չատոնց, երբ քովնն մեկնեցան գրալի հիւրերը, մենք ալ զուրս ելանք անցքներով ոտքերը տանը տապէայի առնիք աւելացեր եւ անկողիններ պատրաստուեր։ Վերադարձանք ներս քանի մը րոպէէն. գիս հրամցուցին Թոնիրին գլխը համեստաբար ամէնէն մեծ նստավայրին մէջ։ Բոլորի վեր, զարձաւ Թոնիրին չուրջը, ձգուած էին խաւարո վրայ Թաղիքներ, կապերտներ եւ կեղտոտ վերմակներ։ Իրմով առանեւմէկ հաչի աշտանակներ, անկողիններու վրայ, տարինին մինչեւ ծունկերը Թոնիրը կախած, երկու նորապսակ ամոլներ ու բոլոր պահելու ժամն հասած ըլլալով, գլխոն Թոնիրին զլխոնեին, քաշուեցան անկիւնները առանձին իրենց համար պատրաստուած խշտակներուն մէջ։ Ինչ սեւ տպան, ինչ պարզութիւն, ինչ անմեղութիւն, Աստուած իմ, երբեք չպիտի մոռնամ այն գիշերը, հինգէն տասն եւ ութ տարու լաճաներ բոլորովին մերկ, չափաստ աչքեր հաշել ծունկերը համբոյր ծանր Թոնիրին կողմ, ստաց չափել հասանն Թոնիրէն։ Հարմնկերն մէկը մէկ չարան մարդու նշում ձողը, եւ ամբողջ տունը լուռ լութեան եւ սդ...

Կեանքին մէջ առաջին անգամն էր որ համդիպաեւ կ'ըլլայի նախաջրէական կեանքի մը համեմատ այնքան հարազատ եւ անմեղունակ տեսարանի մը։ Սաղմնական չվչտացնելու զգուշութիւն փիւրմարկած ու աւազանը միայն համած էի, ատեն տուրս Թոնիրի մէջ երկնցնել համար ձգկրեցուց կախուած էին ծառի նման ծէր զերուծ ալս մերկարանքի ոտքեր։ Երկար, չատ երկար խաղաղի այս կեանքին տակ նաեւ միայն Պարզութիւն եւ անմեղութիւն հոն տեսչուած քան հ'առէւնքէն, մինչեւ Թըչուառութիւն ու տխրութիւն իրենց սնոյլ ճանճերով, գիւղերուղջիկ ուրուսականներուն նման զանձանք խեղդված ննջեր կը ճզմէին։ Բանիցս աչքերս փակեցի, քանիցս մ'եծ չարժեցի, ի զուր։ Մատուռմննեթ արեւմթաց երեւցնել կ'անէին խեղդուած անկէս մէջ, եւ չարանաճ լռէր իրենց մասալ ծածկաթեան ի գործ դրին իմ առցնութեան երկարելու։ Վերջապէս բըռնութիւն յուսացեմ քիչ մը աչքերս խորք դոցին որ երկար չաստեց, ընդամ արժանի անձերու որոնք առքի ելած էին։ Ես ալ համտէքրըրեալ անոնց, գուրս ելայ, խուսափեցայ Բուղաք զացող հովերու եւ էչերու կարաւանը, զորին բեղնած, պառաւած էին Թէթեւ Նախանձաւէ մը էտք, մնեհերեցյ գեղէն տխուր ու անուշ ցնչաղելով միայնին, այո՛, չա՛տ տ-նու ու չա՛տ տխուր ցնչասարեներ։

Հայկոյ ԹՈՒԽ-ԿՐՊՕ

ԱԶԳԱՅԻՆ

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

Բաղ. ժողովի անդամներէն Վսեմ. Գաբրիէլ էֆ. Նորատունկեան ու Իկիաս էֆ. Զայեան երէկ առտու, Ս. Պատրիարք Հօր բնակարանը անակնկալ այցելութիւն մը տուեցան Ն. Ամենապատուութեան հետ։

—Ս. Պատրիարք Հայրը, անձնական այցելութեան պատճառաւ, չպիտի պատարագէ Սկիւտարի Ս. Խաչ եկեղեցին, Խաչվերացի տօնին առթիւ։—Ս. Պատրիարք Հօր յանձնարարութեամբ Փոխանորդ սրբազանը պիտի պատարագէ նոյն օրը։

—«Բիւզանդիոն» մէջ կը կարդանք. «Պետական խորհրդոյ որոշման եւ Ներքին գործոց նախարարութեան հրամանին համաձայն, Համազգային Անկեղանոցի Տնօրէնութեան կողմէ գրուած է ի Պատրիարքարան թէ Տօր-խուղ-Աճիւղէ զրկուելիք հայ անկարներն ու մուրացկանները պէտք է որ ի ձեռին ունենան Օսմանեան թէզքերէ, բայց տակ եւս քանի պիտի պատրաստելու որ այդ տասն իրենց խալութեան համար հաստատող վկայել փաստարկողի։

—Պէյլէր Բէյ. Խորհուրդը, ինչպէս առաջ, նոյնպէս հիմա Ազգ. Պատրիարքարանէն գաղղիական զրամիչիթներու ... է։ Այս խնդիրը յանձնուեցաւ քաղաքական Նորատունկեանց Ցանձնաժողովին նկատառութեան։

—Երէկ Ազգ. Պատրիարքարանի մէջ Գաւառ. Նորատունկ Ցանձնաժողովը իր ամփոփման նիստն բրաւ եւ զրադեցաւ իր անցեալ վրայ զրաւ կարգ մը գաւառային առգայիններու ամփոփման նշանակ խնդրով։

—Կրօն. ժողովի երէկի նիստին մէջ պաշտօնական հետեւեալը։

Բաղէչի առաջնորդարանին կողմէ տեղեկագրուած էր Պատրիարքարանին թէ տեղին Գոմիշ վանքի միաբանական Շողիկեան անունն անձն իր ամփոփուած համանահին Բաղէչ բերել տալով երկրաւորդի մը հետ երկրորդ ամուսին ըլլալով ամուսնացած էր Վարդանի քահանային ձեռքով։ Ժողովը այդ պսակը չեղեալ նկատեց եւ կրճամեն կապարը քահանան անորօտիճ դատապարտելու պատժելով սրբում։ Նոյնպէս յանձնարարել առաջնորդարանին որ ... Շողիկեանին ալ է վանքի մէջ ... պաշտօնէ չարելու։

—Հանգուցեալ Ալեքսանեան Արշակունի համար Հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուել է Ալեքսանդրիոյ մէջ։

ԹԱՂԵՐԷՆ

Գատը-գիւղի Թաղային Արամեան վարժարանի Ուսումն. վերաքննիչ ողջունս մէջ է, կը գլէ մեր Թղթակիցը։ Տնօրէնին անհոգութեան կը վերադրէն այս պարագան։ Գատը-գիւղը պէս բարեկեցիկ Թաղ մը պէտք է որ ամչնալի անտարբերութիւն միանձ ունենայ իր Ազգ. Վարժարանը։ Մեր Թղթակիցը կը յարէ. բարեկեցիկ աղբրուղինը իրենց զաւակներուն օսար վարժարաններու զրկելէն, Ազգ. վարժարանը նոր կը խորքին, իրենց զաւակներուն քէի մը Թութակի ու զօննալ ... իրենց զաւակներուն։ Բայց ախխալ պատճառ մը, որ պարագայ մը չէ որ վարժարանին Հոգաբարձութիւնն ու անօրէնութիւնն անտարբեր ու վարժարանը բարեկարգելու հալուն եռանդ վրայ Թողուն։ Բարեկարգութեան Հոգաբարձութեան մէջ կայ անհրաժեշտ մը իր այժմեան նեղութեան ու բարոյական փոյլուն զիրքը կը պարծի Ազգ. վարժարանի մը երկրին բարեկարգ մնանալն։ Սակայն, կարծենք, զրկել մը ըլլալու է նոյն Պատ. Հոգաբարձութեան որ չատ մօտէն հսկէ վարժարանին նիւթական ու բարոյական կրթութեան, ու ալ աւելի զարկ մը տայ աղքատիկ այդ բարեկեր զաստիարակութեան որ յառաջիկային իրենք ալ կարենան զիրք մը զրաւել հրապարակի վրայ։ Այս է մեր անկեղծ փափաքը։

—Գատը-գիւղի քահանաներէն Տէսլի Գարաճեանցի Տ. Վասգէն քահանայ Փիլիպոսեան «Ծաղիկ»ի իր օրաթերթ հրատարակութեան առթիւ հետեւեալը զըրկած է մեզի զոր նոյնութեամբ կը հրատարակենք։

«Աղնիւ բարեկամս.

Քրիստոնէական ողջոյն եւ սրտագին օրհնութիւն ձեզ։

Մարդն լուսաւորելու եւ Ազգային—հրապարակային զաստիարակութեան մեծ գործոյն կը ձեռնարկէք յայս Նոր եւս Նուիրո՛ւմ մը է զոր կը չնորհէք Ազգային—հասարակին բարոյականի համար։

Ի սկզբան անքաչակեր զուցէ՛ միայն ոտանի ըոտ մի վհատի, զորայլէ՛ք ու անձանձիր գործեցէ՛ք, եւ յաջողութիւն պիտի վայելէք։

Կենսական եւ լուրջ «խորհրդածութիւն»ներ ու չինիչ ... ութիւն»ներ ի յայս հանդէս հրապարակ ... ներ, Թէեւ ... կութեան, բա՛յց, ունեցած ևմք յայսօր ... ժամ, այդ ազդեցիկ զաստիարակի փայլ մը կրկին կը յայտնէ եւ գուք՝ Նախկին փորձառական ծառայութիւններէ եւք։ Գիտէք արդէն որ ժողովուրդ մը ունի ձեր առջեւն որ զուր է բուն, ԳՐՈ՛Վ ու ԲԱՆԻՒ ՎԱՍՏԱԿԱՒՈՐՆԵՐՆ—այդ ԼՈՒԿ ՄԱՇՈՒՈՂՆԵՐՆ, քիչ բացառութեամբ, աւելի բանին կը սիրէ, քան քաջալերական արդեամբ։

Սակայն, մի՛ լքանիք, նոր սկսածնիդ յառաջ վարելու վեհօքէիւն ունեցէ՛ք։

Իսկ ես կ'աղօթեմ որ Աստուած օգնական ըլլայ Ձեզ՝ առաջնորդելով ժողովրդեան հանրային—կրթական բեմէն՝ ՑՈՒԳԻՉԻՆ, ի ՇԱՀԵԿԱՆՆ եւ ի ՇԻՆԱԿԱՆՆ, որով ժողովուրդն հոգեկա՛ն եւ մտաւորապէ՛ս, եւ զաւարձանոյ՝ լուսաւո՛ր «Ծաղիկ»ն պտղի՛... աղբիւր անո՛ւշ բուրումներին։

1899 Սեպտ. 2 Գատը-գիւղ

ՀԱՅ ԲՈՂՈՔԱԿԱՆՆԵՐԻՆ

Այս տողերը պէտք էին որ Բողոքական համայնքութեան օրկան պաշտօնական Թերթին մէջ զրուէին, եւ սակայն այն ատեն ալ այս մեծ պակասին վրայ զրելու պէտք չէր մնար։

Լաստաբրութիւն ժողովքի մը զրական կեանքին առաջնակն է, հոգեւ քանի մը զրքեր ունինք ծովէն անդին, ծովէն ասդին, որոնք պատահաբար կ'երեւին առանց նման ցանցառ ու զիրքրուցին հա հան «Աւետաբեր»ին մէջ, որ ամէնէն աւելի Աւետարանին մէկ յաւելուածն է, միմիանդին առաքելական Թուղթը, կրօնական Թերթ մը վերջապէս զոր ամէն բան է, բանի մը չնմանելով հանդերձ։ Սակայն եւ կու սես որ մեր Բող. եկեղեցիներու մէջ ամէնէն չատ սիրուած ու կարդացուած Թերթն է ան, «Աւետաբեր»։ Բանզի ուրիշ տեղեր սեւեծ չեն, մանաւանդ զարմանալի, միմիանդին արդիւնաւորի պատահող մը որ զեռ մինչեւ մօտ ժամանակներս, Բող. զրոչ մը չկրող կամ Պօլսեցիան աղօթարանէն չելլող ո եւ է զիրք կամ լրագիր առհասարակ հասարակութեան մաքին մէջ անմաքուր եւ պղծող բանելու չափ աղաւաղան զաղափար մը կազմած է, կարծես Թէ «Աւետաբեր»էն չատ ո եւ է Թերթ կամ օրագիր զրոխօս, աշխարհական տաղիզ եւ անպրոպական եղած ըլլայր ... անոյս անուաղզոն ու լրջական զաստիարակութեան համար չէ սակայն, որ զրժբախտաբար փոքրմասնութիւն մը կը կազմէ։

Ընթերցասէր ժողովուրդ մենք քիչ չատ, մխիթարանէր սակայն, «զպրեի Աստուածաչունչ», «մեծ Աստուածաչունչ» Երգարան «Տափան երգարան, Կրր երգարան» «Աւետաբեր» , «Աստուածաբանութիւն» , «Արքայ հանդերձ», «Մրտերը Կուսէյին քարոզները,» եւ առանց կարդէն կրօնափոխականական «հառաջներ» են որ կը կազմեն մեր գրադարանը, մեր պաշարը մաքին եւ մեր ճաշակը սրտին ու խղճայր՝ կեանքին։

Դղրդուակը, կրթուածք համայնք մ'եղած ենք պարծենալու չափ։ Բուաական զիտական զեւքեր ունինք ասդատէոյին վրայ որոնք իրենց համար կոկիկ ու համեռ զիրք մը չինուծ են Միսիոնարներու Թեւին տակ, Թեւին չուրջը, վրանս Գրիէկէ ամէն տեղ, ժողովարանին մօտիկը, բոլորը երկնահաս մէջմէկ զպրոցներ ունինք, նաեւ նախակրթարաններ, զոլէճներ վերջաւորել, Թէեւ ամերիկեան, սակայն կրթական այդ բան բազմաթիւ յարկերէն քանի հատ չինութ-չնորհք զրողներ կրնանք համրել, անոնք ալ ստէկ ամերիկեան բանալու պէս բան մը որոնց լեզուաչ-յատակ զրուածքներուն մէջ ալ կարծես յասնաեց մը կազմելու չափ պատուելիական չեչտ մը, ասեխախութիւն մը կը հոտի։ Աւելի խօսալ ունինք քան թէ զրողներ։ Բաաէն ներ աւելի բացատրելու համար աւելցնենք նաեւ, Թուրքիոյ մէջ ամերիկեան զլխաւոր չորս գոլէճներ կան, որ համապատասխան երկու առաւել Հայ Բրոֆէսորներ կը պաշտօնավարեն, ամէնքն ալ կարող, հմուտ, Թերթով օգնական նուաղ կարող ուսուցիչներէն որոնք քանի մը տասնեակներու կը հասնին։ Սանցմէ անոնք իրենց համար զրական ժամանցներէն ունին, եւ սեւական երկի մը ձեռնարկել կը զլացին։ Ինչ բաժին ունեցած են մեր զրականութեան աչքաս հրապարակին վրայ (*)։ Ժամանակէ մը ի վեր աչքերս լարած ուշի ուշով Թերթերու մէջ զրուած յօդուածներու ստորագրութիւններուն կը հետեւիմ Ամերիկա մը զոած ըլլալու հաճոյքը կ'ունենամ, երբ հանդիպիմ անուան մը որ Բրոֆէսորի մը եղած ըլլայ։ Անմիք, մեր պարծանքը, լծացեալ վեճակ մ'ունին հրապարակագրութեան մէջ, մինչդեռ մենք անոնցմէ չատ, չատ բաներ կը յուսանք, յիշելով անոնց կարողութիւնը, հոգեհետեւ եթէ ուրեն ինչ'ը կրնան զրել։ Ինչո՞ւ զրական կեանքի մէջ փայլուն եւ չահեկան զիրք մը չգրուեր Զրաժ փառապէ՞ս, ձգտուն չուճին եւ նաեւ մաժնաւոր Թերթ մը։ Իրենց ստեղծաւոր լեզուին ու չեչտին հետ պէտք չէ՞ որ զիրքներ ալ չադիներ աւելի հետւան լայն եւ բնդարձակ չրջանակի մը մէջ զործեն, զաստիարակներու չաղա պաշտելին զուրս հետեւոր անկիւններու մէջ։ Մանաւանդ, իրենցմէ աւ յաւէտ բանաւոր, այլ իրենց ձայնին ու խօսքին կարօտ քաչող ուսանողներու ի՞նչպան մխիթարական է զիտ իրենց զրաւորքներուն հանդիպիլը։

Եւ եթէ կայ մ'ող սկսող զրիչներ բան մը կ'զրան իրենց մէջ, անոնց ալ, գժբախտաբար քաջալերութիւն եւ մեծազը—լրագիրը—կը պակսի. «Աւետաբեր»ն իրեն յատուկ ուղղութեան մէջ ամփոփուած սեւ չոտաց «Բիւրակն» մ'ունենք այն ալ ժողովրդին անտարբերութեան հետեւանքով, զարեկցաւ անոնց որոնք մեզմէ աւելի չահեկան ու օգտակար կերպով զործածել զիտէին ու զիրցան ալ արդեանց։

Սամսոն ԱԿԻԼԼԻՆԷ

ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ

ԶՈՒԱՅԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍ.—Գ. Էմիլ Զօլա, Ռէնի դատավարութեան առթիւ, «Հինգերորդ Արարուածը» վերնագրով «Օրօրի» մէջ յուզիչ ու սքանչելի յօդուած մը հրատարակած է զոր ամբողջովին մեր ընթերցողներուն կը ներկայացնենք համառօտիւ. «Անգամ մըն ալ պատմուածքէ, ես աւելի, պատճառը զայրացումը չէ՛, ցաւսն մը չէ՛ որ ոճիրը կը հաչախեմ, այլ յանուն Արդարութեան ու Ճշմարտութեան, անոր պատիժը խնդրելու պէտքը կ'զգամ։ Սարսափն է տիրող, այն նուիրագործուած սոսկումը զոր կ'ունենայ մարդ, երբ տեսնէ թէ արատաւորը չի կատարուիր, զեւերը զէպ ի իրենց արքումները կ'ընկրկին, թէ երկիրն արեւուն տակ կը ծածկուի։ Մեր արիւն ու վեհանձն Ֆրանսայի վախճան կ'ողբանեն։

Մենք կարծեր էինք թէ Ռէնի դատավարութիւնը հինգերորդ արարուածն էր այն սոսկալի ողբերգութեան զոր երկու տարիներէ ի վեր կը զիտէինք։ Ամէն վտանգաւոր զարձուածքները ընցած կը Թուէին, եւ մենք դէպի խաղաղութիւն ու միութիւն յառաջացայլ կը կարծէինք։ Մեռած կախընդերէն եւք, Արդարութեան յաղթանակին անխուսափելի կ'երեւար, Թատերգութիւնը բարեբախտաբար անմեղին պատւոյ արձանումովը պիտի վերջանար։ Եւ տեսա՛յ խոստեցանք մենք, նոր զործուածք մ'ն ալ անդի ունեցաւ, ամէնէն աւելի անհալի ու անխոստելի զարցուածքն որ նորէն եղերերգութիւնը կը մթացնէ ու կ'երկարէ՛ մեզեալ զոյն դէպի

(*) Բացառութիւն կը կազմէ Մարաշու «Անաթոլիա Քոլէճ»ի Բրոֆ. Ցոփրեան էֆ. որ մօտերս սկսի հրատարակել Հայ լեզուաբանութեան նուիրած չահեկան ձառասանութիւն մը, Ծ. Խ.

անծանօթ երբ մը դրան առջեւ մեր միտքը կը խառնի ու կը մարի։

Ռէնի գաղափարութիւնը սաստիկ չորրորդ արտայայտութիւնը պիտի ըլլայ։ Աստուած իմ, հոգա՜ ինչ պիտի ըլլայ հինգերորդը։ Ինչ նոր վերջաւորմամբ, ինչ նոր զարմանալի ներքով պիտի կատարուի, ինչ գիտական քատութեան մէջ պիտի նետէ ամբողջ ազգը։ Որովհետեւ չէ՞ մի որ անմեղ մը երկու անգամ չի կրնար դատապարտուիլ։

* * *

Ահ, այդ չորրորդ արտայառմը, այդ Ռէնի գաղափարութիւնը։ Ինչ քաղաքական հոգեվարքի մը մէջ գտնուի դայն, այն կատարեալ մենութեան խորը ուր առաջացած էի ամսագրական անմիջապէս եւ կացը բարի քաղաքացի այս անձնատարութեան համար։ Արդի ինչ անձկութեամբ լուսաւորուած լրագրերու եւ նամակներու կը սպասէինք մ՛իշտ խօսական հատորքումենքը, ինչ երկիւղներով կը կարդայի դժնանքն։ Այս հետակի Օգոստոսի առաւօտուն օրերը ան՛ւ կ՚ըլլային, եւ երբե՛ք մ՛այնչափ գեղեցիկ՝ երկինքի տակ, մ՛յուքաւ գմողակ ատպի մը այդ տառուն ու սառելը չեմ զգացած։

Իրաւ, երկու տարին ի վեր ուրիշ դաւեր այ ունեցած եմ։

Ամբողջ տասնը մէկ ամիս ճանչցայ աշխարհի մը յուսահատութիւնները։ Եւ երկու դասը ունեցայ որոնք սիրոյն Թատերախաղեր էին։ Բայց ինչ կարեւորութիւն ունին իմ գաղափարութիւններս Ռէնի գաղափարութեան քով, հոմոկերութիւններ են անոնք զոնացուցիչ տեսարաններ որոնց մէջ յոյսը կը փթթի։ Հրեշտակրծութեանց, գող. Բրիւսի դէմ հալածանքներու, Եղեւնոստոս Ամէնոնի մասին քննութեանց ու յետոյ այսոր արձակման օրէնքին հանգիտանայ եղանք։ Սակայն, սանոք ամէնքն ալ այսպէսթիւններ են ալ հիմա. խոնգիր չարունակեցաւ, Ռէնի գաղափարութիւնը ծաղկեցաւ անհուսալի գաղաթի մը վրայ, կուտակուած ու գեղուած աղբիւներու ավել ծաղկի մը նման։ Հոն կը սանուին ճշմարտութեան եւ Արդարութեան դէմ եղած առօրեական ձեռնարկներու. Օր. համար, խումբ մը մարդիկ իրենց մէջ առջի կրկնուին հեւեւելով օրուան գարանին համար համաձայնելով Դատավարութիւնը կը վարէին։ Սանոք Հանրային Նախարարութեան հրապարակը առաջնորդութիւններով կ՚ողողէին եւ իրենց ընդդիմախօսները կը նախատէին եւ թէ՛ ակիով ու արծաթով կ՚որսային։ Անոնց ձեռքը մամուռ կը հետեւէր դատարանը մամուլը առաջնորդութեանց, ոսկոյն զատելու համար պէտք էր այդպէս փարուէին։ Հասարակաց Դարձը Նախարարութիւն անարդարագործութիւններ կ՚ընէին Թողլով վաղուան պատմագիրներուն ս՚ճողելու ամբաստանեալի մը որուն սխալը անճշտութիւն եւ զետ անոր մարդկայնէն տարբերածի մը ցոյց տուած յանձնը տարօրինակութիւնը առջեւ թէ պիտի պատճառէ։

Եւ ամբողջ ամիս մը չարունակեցաւ այս դատն խե՛ղճ Տրէյֆիւսի առջեւ, իսկ, որուն դժբախտութիւնը քարերն անգամ պիտի լացնէր։ Իր հին բարեկամներն եկան կեղ մեն ալ տալու համար անոր, եւ իր հին պետերն իրենց ատելութեամբ ճնշեցին զայն՝ գիտնալ Թիւրութեան դատներու համար, եւ չյուսեցաւ վճռութեան ապացոյ մը, չունցու փենոննութեան ապացոյ մը այդ առակախած հոգիներուն մէջէն։ Եւ Ֆրանսա, մեր սիրելի Ֆրանսան, եղաւ այս անգթութեան թատերաւեղին։

Երբոր Ռէնի գաղափարութեան ամբողջ պատմութիւնները հրապարակուին, դոյութիւն պիտի չունենայ, անկէ զատ մարդկային անիրաւութեան ծաղրելի մէկ յուշարձանը։ Այս վերջինին ամէնքին ալ գերազանցեց։ Անկէ աւելի սպանդելի յիշատակարան մը չկրնար ըլլայ Դատաւորութեան մէջ։ Տգիտութիւնը, յիմարութիւնը, անմտութիւնը, անգթութիւնը, սարսուռթիւնը, ատոր մէջ կը պատկերանան որ վաղուան սերունդին առնոց հանդէպ ամօթով պիտի դողդղան, հոն մեր ցածութեան նկատմամբ անանկ խոստովանութիւններ կան, որոնցմէ ամբողջ մարդկութիւնը պիտի շիկնի։

Ահա է ահա գիս առաջարկել չորրորդին, որովհետեւ մ՛յանկի գաղափարութեան մը մեր մէջ ակոսի անմիանալու եւ քաղաքականի աշխարհին մեր քաղաքական ու իմացական փճանին մասին սաստիկ յառաջութիւններ երեւան գալուն համար, պէ՛տք է որ Ազգը քանիներ ատարոսս մը անցնի։

ՃԵՐՄԿԱԾ ԳԵՐԵԶՄԱՆՆԵՐ. — «Լը Ժուռնալ»ի մէջ «Թրանսվալի արդի կացութեան» մասին կը կարդանք.

Անգլիական ժողովուրդն ինչպէս պալարեան պիտի ըլլայ ան պատերազմը զոր Պ. Չէմպըրլէն կը պատրաստէ Պօէր կառավարութեան դէմ Լոնտոնի վաճառականները չեն կարծեր որ ճնշումնայ հանրին Բրիտօրիա, եւ թէ նկատի կա՛ն հին յաղթանակը ցնելով — որոնք աւելի հրացանաձիգներու մահարեր էին, գինուած վարժիններու դէմ չէ որ պիտի կռուէին։ 1881ի ամառուան պատերազմին յիշատակին ու՛նշանի թարմ է որ յառաջ բերած ուղղութիւնը գնա ամէն Անգլիացիի մտքէն չէ ելած. եւ որ սաղիայ Անգլիան՝ յաւերժածական դաշնագրով մը, 1884ին, Թրանսվալի անկախութիւնը ճանչցաւ։ Այդ պատերազմին մէջ անգլիացի զինուորները, հակառակ իրենց քաջութեան, Պօէրներու կրակէն փճացած՝ գլխիվերին նետուեցան փախան եւ վերջապէս ամէն կողմէ պաշարուած սախորեցան կամ անձնատուր ըլլալ եւ կամ մեռնիլ։ Ու երբ այն սաստն Անգլիա հաշտութեան բրաւ Թրանսվալի հետ, պատճառն այն է որ իշխանութեան գլուխը կը գտնուէր մարդ մը որուն համար մարդասիրութիւնը լոկ բառ մը էր եւ որ քաղաքաւոր անարգութիւն մը այդչափ սուղ վճարել ուզեց։ Եւ աւելին. որ ան տասն չէին գիտեր Թրանսվալի հողին պարունակած հարստութիւնը։ Բայց երբ հանքագործներու բերքին առաջին հարուածէն երեւան եկան ոսկոյ կոյտերը՝ Բրիտանական ախորժակը անանկ արթնցաւ որ Պօէրները կործանելու վճռուեցաւ։

Այս հիւանդութիւնը զոր Հոլանտացիք կը կոչեն «գէք-քօփ» (մեծ-գլուխ, աւելի վարակուած ձիերուն գլուխները գերեթէ խելոյն ուռելուն համար,) Հոկտեմբեր, Նոյեմբեր եւ Դեկտեմբեր ամիսներուն մէջ ուղղակի բարձրութեան մը վար տարածութեան մէջ ճորակող ձիերը կ՚սպաննէ։ Արդ, երբ գնդութիւնը կռուելու եկէր մը գրուելու, անշուշտ ենթարկու գաղութներն չէ որ կը յառաջանան, այլ ձորերու մէջէն։ Անգլիացիներուն պէտք պիտի ըլլայ այս երկիրները զերել, իրենց բանակները որոնց հրետանիները եւ պաշարապարծ կառքերը որ եւ է ընտելիքէ զուրկ են։ Անշուշտ մաքառուք պատճառելու կըտեր են ասոնք, եթէ ամառնական ամենակարեւոր չհանէր սառնի ճշդիմ պատճառներէ գիտոր չկլայցին։ Պէտք եղածն ամբողջ պիտի վճարուի. Ինչ պէտք է աւելին. ասկեայ ամէնուն առջը չի բաւեր։

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԳՈՐԾԵՐ. — Տրէյֆիւսի դատը վերջանալուն առթիւ, Ֆրանսայի Նախագահը Վալտէք-Ռուսօ տուած թէ իր գիրքը խախտած համարելով հրաժարելու մտադրութիւն մը ունենալու մասին տարածուած զրոյցները բոլորովին անհիմն են։ Բարիզի մէջ կը կարծեն որ Հանրապետական հասարակութիւնները պաշտպանելու համար վրան աստղ Նախարարութիւն մը չի կրնար իր հրաժարականը տալու վրայ մտածել, նոյն իսկ պետական ապահովութեան դէմ շարժած ըլլալու ամբաստանութեամբ բարձրագոյն դատարանի ներկայացուած դատին համար։ Այս դատին ուսումնասիրութիւնը թերեւս ամիս մը տեւէ եւ ծերակոյտին վճռաբանութիւններն ալ պիտի շարունակեն սառ կամ սառ երկու օր, անոնց որ վճռը հազիւ Հոկտեմբերի վերջերը պիտի կրնայ տրուիլ։ Եւ կը հաստատեն թէ Երեսփոխանական ժողովին պատասխանը հասիկ մը պիտի հրաւիրուի այս դատէն ետք։

ՊԷԼԿՐԱՏԻ մէջ շատ կը խօսուի յօդուածի մը վրայ զոր հրատարակած է, Նիշի «Զաստաւա»՝ Բաշիչի դէմ։ Սոյն թերթը խօսելով կը պախարակէ Բաշիչի Զինուորական ատեանի առջեւ արմատական կուսակցութեան եւ իր «Օսկան»ներու մասին բրած յայտարարութիւնները, անհաւատարմութեան, նոյն իսկ վատութեան դրոշմ համարելով զանոնք, եւ կը յայտարարէ որ Բաշիչ, ասկէ վերջ արմատականներուն համար մեռած մարդ մըն է։ Բայց, Պէլկրատի մէջ կը կարծեն թէ ասիկայ խաղ մըն է Բաշիչի հետեւած պաշտպանողական դրութիւնը զօրացնելու համար։ «Մալէնօվիչ» կ՚ըսէ թէ Բաշիչ քիչ մը ուշ թողուց իր գիրը, եթէ աւելի կանուխ ընէր այս ճամբան՝ շատ մը չարիքներ պիտի չի զգային թէ արմատականներուն գլխուն եւ թէ կառավարութեան։ Արմատականները, իրենց թուոյն առաւելութեան շնորհիւ, եթէ ճարտար քաղաքագէտ մը ունենային իրենց գլուխն, երկրին մեծ բարիք մը կրնային ընել, բայց այս յատկութիւնները մէջը պակսած են։ Բաշիչի։

ՃԷՅՄՍՆԻ հոխաղուածը Լոնտոնի պետական անձերուն համար անախորժ հարուած մը եղաւ, ո՛չ թէ որովհետեւ այդ կոփուն տեղը մը կը համարէին, հապա Պօէրները, աչքերնին բացուելով, նախազգուշութիւններ ձեռք առած էին, որպէս զի ուրիշ անգամ ասանկ անախորժ անակնկալներու չհանդիպէին, որով Անգլիացիները պիտի պարտաւորուէին կռուելու պատերազմի մը վտանգներուն աչք առնել։ Այս յուծման պէտք էր պատրաստել հասարակաց կարծիքը, որ հոգատարութեան բացառութեամբ, նոյնն է Պր. Չէմպըրլէնի աշխարհակալական ծրագիրներուն։ Պէտք չէ որ Անգլիա այս անգամ պարտի խնայ. քանի մը օրէն Հարաւային Աֆրիկէի մէջ 40,000 անգլիացի զինուորներ պիտի թափին. ասոր համար ալ շատ է, թերեւս ալ քիչ է։ Եւ եթէ Պօէրները խոյս տան բաց դաշտի մէջ ճակատ առ ճակատ պատերազմէ ու իրենց ձեւով կռուին՝ այս 40,000 Անգլիացիները շատ չըլլալով պիտի փճացնին։ Իրաւ է թէ անոնց տեղ նորեր պիտի ղրկեն առանց յապաղումներու. Հին Անգլիոյ համար կառավարութեան չեն թողուր որ այսպիսի յաւերոյ իրենց ձեռնարկներուն հանգստութիւնը խանգարուի։ Իսկ Թրանսվալին ու Օրանժի լեռնականներէն՝ ամէնքն ալ պատերազմիկ որոնք կարելին արժենալ մը նկատած են՝ պիտի երթան կռուելու, եւ ասոնց վրայ աւելցնելով Հոլանտացի, Գաֆրի, Սուաւոնի եւ ուրիշ անգլերու լեռ զինուած, լաւ պարէնաւորուած զինուորները 30 կամ 35,000 պատերազմիկ Պօէրներու վերջապէս պիտի յաղթեն։ Սակայն հիմակ մտահոգութիւն պատճառող քանի մը պարագաներ կան որ կ՚արգիլեն պատերազմի անմիջական յայտարարութիւնը։ Մէկ կողմանէ, Եւրոպական պետութիւններէ ոմանց առաջարկ ընթացքի մասին կատարելապէս վստահ չեն, եւ միւս կողմէ ալ անգլիական զօրանքին փարձ զինուորականները կը վախնան որ զինուորական փոխադրութիւնները, Թնդանօթներու եւ ձիաւորներու համար անհրաժեշտ 12 կամ 15,000 ձիերը զոհ ըլլան այս համաճարակին որ մ՚անդ ձեւացեալ կը տիրէ այս դաշտերուն մէջ եւ որ քանի մը օրուան մէջ կը փճացնէ կը լինցնէ համարատ ձիերը ու այդպէս կը չլոռէ, նոյն իսկ երկրագործութիւնը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ

ԱՄՕՐԻ Կաթոլիկներու Պատրիարք՝ Տիրամ Բոնամոնդի Լիազաւթի ստկի Միսայը պատուեցաւ։

———

ՀԱՆՐ. Պարտուց վարչութեան Ընդհ. Տնօրէն Դանդ ա՛Ամէօ մասին Ֆրանսա պիտի երթայ. իր բացակայութեան միջոցին, գործերը պիտի վարէ անօրէն Աքանովի։

ԻԶՄԻՐԻ Յունական հիւպատոսին արարքները քննելու համար՝ Յունական կառավարութեան կողմանէ զրկուած քննիչը իր պաշտօնը աւարտելով՝ Աթէնք վերադարձեր է։ Քննութեան արդիւնքը հիւպատոսին նպաստաւոր է կ՚ըսուի։

ՀԵՌԱԳԻՐ

ՏՐԷՅՖԻՒՍ ՆԵՐՈՒԱԾ

ԲԱՐԻԶ 19 Սեպտ.— Նախարարական խորհուրդը հաստատեց Տրէյֆիւսի ներման որոշումը աւա. նոյնպէս զրոյց մը կը պտտի թէ պաշտօնեան էլիզէ գումարուելիք նախարարական ժողովին մէջ Տրէյֆիւսի ներման թուղթը պիտի ստորագրուի։

—Լուր կայ թէ մեկնին Տրէյֆիւս Լապօրի հետ տուն մը վարձելու համար Քոլիկուիլի պիտի երթայ։

ՊՐԻՒՔՍԷԼ 15 Սեպտ.—Լրագիրները կը հաստատեն թէ Զօրավար Մէրսիէ Պելճիոյ պաշտօնական օրաթերթին բրած յայտնութիւններուն համար նոր լրագրին դէմ դատ բանալու մտադրութիւն ունի։ Ցրեւու թերթերն այս լուրը տալով կ՚աւելցնեն թէ Զօրավարին այն ընթացքն արդարութեան երեւան գալուն պիտի նպաստէ։

ԲԱՐԻԶ 15 Սեպտ.—Հակառակ ամէն կամք յուսացուածին՝ Տրէյֆիւսի ներման որոշումը կը յետաձգուի։ Թէեւ ամէնքն ալ կը կարծէին որ այս որոշումը պիտի տրուէր, բայց անծանօթ պատճառաւ մը գետ չարուեցաւ։ Զրոյցի մը նայելով Նախարարութիւնը խմբած է թէ Տրէյֆիւս, մինչեւ որ պատուոյ վերահաստատում չստանայ, ներում չընդունիլ, պիտի չընդունի եղեր եւ այս մասին պէտք եղած կարգադրութիւններն ընելու համար՝ նախարարութիւնը խորհրդակցութիւններ կատարեց։ Իրաւ ալ Տրէյֆիւս իր պատուոյն եւ անունին արատաւորուելէն ետք, իր ազատ արձակուիլը չընդունիլով վճարելի սառնին զիմած է։

ՌԷՆ. 14. Սեպ.—Այսօր Տրէյֆիւսի առողջական վիճակը շատ գոհացուցիչ երգէտ մ՛ եւ է որոշում մը գրուած չէ Բորսիքա զրկուելու մասին։ Տրէյֆիւսի ընտանիքը, հոս, ամէն օր այցելելով ամէն կողմերէն համակրանքի գիր կ՚ընդունի։

ՄԱՏՐԻՏ 19. Սեպտ.—Սպանիոյ Ամերիկեան Սենեկին նկատմամբ համաձայնութիւն գոյացուցեր են նոր տուրքերը չվճարելու։

ՍԵՂԱՆԱՒՈՐԱԿԱՆ

ՍԱԿԱՐԱՆ ՂԱԼԱԹԻՈՅ

ՓԱԿՈՒՄ

Օսմ. Թոմս. ա՛էսի Գ.	Օ. Ո.	24 20 50
Ամէնէն բարձր գին	»	24 24
Ամէնէն վար գին	»	24 20
Փոխ. Երկաթուղի	Ֆր.	117 25
Ամէնէն բարձր գին	»	118 75
Ամէնէն վար գին	»	117 25

ԲԱՑՈՒՄ 8 Սեպտ.

Օսմ. Թոմս. ա՛էսի Գ.	Փ. կ.	24 21 50
Փոխ. Երկաթուղի	Ֆր.	118 25
Օսմանեան		415 50
Ռէժի		301 —
Օսմ. Պանքա		13 —
Քուլէսի Ծխախոտ Օթ.		2 36
Երկրագործական Պանքա		7 —
Սոս. Օթ. Շանծ է Վալէօ	Ա. Ո.	3 11
Օսմ. Ապահ. Ընկ.		4 02
Թրամուէյ Բաժնեթուղթ		640 —
» Ժուիսանս		232 —
» Պարտաթուղթ	Ֆր.	488 —
Տէրքոսի Ջրի Ընկ.	»	300 —
Քարափ Կ. Պոլսոյ	»	480 —

ԴՐԱՄՆԵՐՈՒ ԸՆԹԱՑՔԸ

20 Փրանքնոց	Դր.	87 18
Անգլիական ոսկի	»	109 37
Բոլ Էմբերիալ	»	90 20
Քրիմիք	»	51 07
Մէճիտիէ արծաթ	»	107 31
Մէթալիք	»	95 20
Ռուսկի Թղթադրամ	Օ Ո.	8 62

ՓՈԽԱՆԱԿԱԳԻՐ

Լոնտոն 3 ամիս	Դր.	109 — —
» » » չէք	»	109 35
Բարիզ » »	Ֆր.	23 15 50
» » » չէք	»	22 99
Պերլին անտոկոս »	Մարք	18 60
Վիեննա չէք	Ֆլոր.	10 98

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՍԱԿԱՐԱՆ

ԼՈՆՏՈՆ, 19 Սեպտ.

Օսմ. Թոմս. Սէրի Բ.	Ա. Ո.	45 75
» » » Գ.	»	25 95
» » » Գ. բաց	»	22 43
» » » Գ. գոց	»	22 37
Տէֆանս Լօն. Նէր փոխ.	»	104 —
Օսմ. Կայս. Պանքա	»	12 50
Այտընի երկաթուղի	»	10 —
Եգիպտական միացեալ	»	105 62
Անգլ. Քոնսոլիտէ	»	104 50
Մոնոփոլ Հելլենական 4%,	»	49
Ռոնթ » 4%,	»	35 50
Պուլկ. փոխառ. 6%, 1888	»	89 —
» Նոր » 6%, 1892	»	88 —
Փոխառ. Բարիզի վրայ	»	25 405
Դրամանիշ	»	3 50

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՏԱՆՈՒՑՈՒՄ

ԱԶԳԱՅԻՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ՑԱՐՄԱՇ

Դպրեվանուց Վարչութիւնը կը փափաքի ծանուցանել Արմաշու Չարխափան Ս. Աստուածածնայ բարեպաշտ ուխտաւորաց թէ երթեւեկութեան դիւրութեան համար պէտք եղած միջոցները ձեռք առնուած են Նախկին տարիներուն նման։

Ոստիկանութեան Նախագահութիւնն ալ կարեւոր հրահանգները տուած է իր ստորակարգեալոց, որպէս զի ուխտաւորաց երթալուն եւ դալուն ատեն բաւականնման կայարաններու մէջ նոյնիսկ անոնց Օսմանէ կամ Համիտէ Թէքքէերները, երթեւեկութեան կարգաւորութեան հսկելու համար։

Երկաթուղային մինչեւ Արմաշ ճամբորդն ապահովութիւնն ալ կատարեալ է, անգամ խլանութեան ձեռք առած կարգադրութեանց շնորհիւ, եւ Վանքին կողմանէ ալ յատուկ պահապաններ կարգուած են, բառ սովորութեան, ուխտաւորաց ընկերակցելու համար։

Նկատմամբ մէջ գտնուող վանքին զարծակատարներն ալ պիտի ջանան ուխտաւորաց պէտք եղած դիւրութիւնները ցուցնել եւ պատրաստել։

(Կնիք Ազգ. Պատրիարքարանի)

29 Օգոստոս, 1899

ԱՆՈՆՔ ՈՐ ԿԸ ՓԱՓԱՔԻՆ

Թարմ ու անարատ դեղերով ճաշել, սպարանուած անանկ իրենց դեղագիրներն եւ օդատել մեթոդամայն զիներու չափաւորութենէն,

ԲԱՐԵՀԱՃԻՆ ԴԻՄԵԼ

«ԴԵՂԱՐԱՆ ՍՈՒԼԹԱՆԻԷ», Կէօփ-Քաշա-Պաշի, թիւ 5, ուր ամէն ժամ ներկայ կը գտնուի տէր եւ անօրէն Լեւոն էֆ. Կիւմիւշեան որ անձամբ կը հսկէ դեղագիրներու պատրաստութեան։

ԳԻՇԵՐՆԵՐԸ ՄԻՇՏ ԲԱՑ Է

30—3

Զեւի եւ Կարի Մատաղէա-Ոստեան Գալէնտէրեան Էֆ.ի դասախօսութիւնը պիտի սկսի, նոր կարգ մ՚ալ կազմելով, նախորդ պայմաններու համաձայն, յառաջիկայ Եշ., Սեպտ. 9. ժամ 1 էն (Ը. Ե.), Կէտիկ-Փաշայի Ամերիկեան վարժարանի մէջ զոր կը վարէ Միս Ճինս Ամերիկուհին։

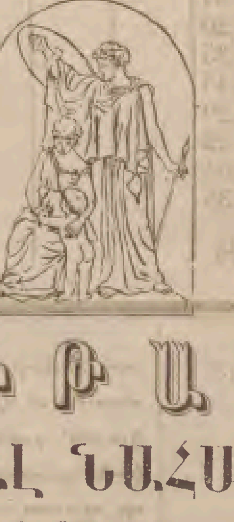

ԷՔԻԹԱՊԼ

„ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳԱՑ"

ԱՇԽԱՐՀԻ ԱՄԷՆԷՆ ՄԵԾ ԵՒ ԱՄԷՆԷՆ ՀԶՕՐ

ԿԵՆԱՑ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԱՇԽԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ ԴՐԱՄԱԳԼՈՒԽ ՄԷԿ ՄԻԼԻԱՐ 339 ՄԻԼԻՈՆ ՖՐՔ.

1898ին «Էքիթապլ» իր ապահովագրեալներուն բաժնած է աւելի քան $15\frac{3}{4}$ միլիոն Ֆր. չահաբաժին, [մինչդեռ նոյն տարւոյ մէջ Ֆրանսական ՄԻԱՑԵԱԼ 17 ընկերութիւններու բաժնած չահերու համագումարն ԴՐԵԹԷ ԿՐԿԻՆՆԷ։]

Աշխարհի մէջ գտնուող ո՛չ մէկ ընկերութիւն
ԷՔԻԹԱՊԼի չափ գործառնութիւն ունի.
ԷՔԻԹԱՊԼի չափ պահեստի գումար ունի.
ԷՔԻԹԱՊԼի չափ չահաբաժին կը վճարէ.

Հետեւաբար
Ոչ մէկ ընկերութիւն
Կրնայ աւելի ԱԺԱՆ և աւելի ՇԱՀԱՒԷՏ ընծայել կեանքի ապահովագրութիւնն որքան ԷՔԻԹԱՊԼ.

Ներկայացուցիչ Թուրքիոյ համար
ԳԱՌՆԻԿ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ
Կ. Պոլիս, Պաղճէ-Գափու, Աճեմեանի Խան թիւ 20, 21 եւ 22
Ընկերութեան դրամատունք
Լոնտոն, ԱՆԳԼԻՈՅ ՊԱՆՔԱ
Բարիզ, ՔՐԷՏԻ ԼԻՕՆԷ

ՆՄՈՅՇ ՄԸ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ ՀԱՅ ԴԵՐՁԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՐՀԵՍՏԱԳԻՏԱԿԱՆ ԼԵԶՈՒԷՆ

Մելքոն էֆ. Գալէնտէր, մանուածագործակ—ուսուցիչ երկու սեռի գլխաւորաց, հրատարակութեան յանձնած է իր հեղինակած «Գալէնտէրեան նորաձեւին գրուածքին, Աչքամ» երկասիրութիւնն որուն յառաջաբանէն կը քաղենք հետեւեալ հետաքրքրաշարժ հատուածը որ Կ. Պոլսոյ Հայ դերձակութեան արհեստագիտական լեզուի հրաշալիքները կը համառօտէ: Համառօտ համաչխարհային լեզուի մը նախատիպն է կարծես, Իտալերէն, Յունարէն, Ֆրանսերէն, Թուրքերէն եւ այլն բառեր շատ ներգաղթակօրէն բարդուած ու նախադասութիւններ կազմած են։ Դերձակութեան այս արհեստագիտական լեզուն հասկնալու համար քանի մը լեզուով բառագիրքեր ունենալու է մարդ։ Ասով լմննամ ը գամէ: Բառերը ձայնաբանօրէն ու ձեւաբանօրէն այնչափ եղանակաւորուած են որ ճարտար լեզուաբան մը հազիւ պիտի կրնայ իրենց նախնական ձեւին վերածել։ Գալէնտէր էֆ. բարեկամաբար հոն մէկ մի բառի նախնական ձեւը ճշդած ու նշանակած է ամբողջ հատուածին թարգմանութեամբ հանդերձ, որ աՀաւասիկ։

«Ֆալտային» «սառնիներին» ու «ճոնթաները» առաջ «թարթոմայ» մը ըրէ, «կ-գլէմիչ» ըրէ, ու «թոխախոմօ» ընելէ ետք, «բանաքառային» վրայ գիր, կարերը «սիանկերով» մինչեւ, կարերը բաց: «Ֆալտային» «գալեանի» քիչ մը «փիէսօմայ» ըրէ եւ «պուռթօյին» «ֆիյանքէթին» դէմ ալ «ըքսէ—ֆիլօմայ»: Յետոյ առ երկուքին «թաքալարինչին» ընելով «քաթաքալմայի» գիր: «Ֆալտա»—«փիակաին» խմբուր, «փաստները» քաշէ եւ «քախօ—փիփինօյին» «րիկաին» ալ գիր ու «փիակաին» գոցէ: Յետոյ «սպալաչային» «մատրասները» եւ «գորֆօնները» պատրաստէ, «սառոֆառրա» գիր ու «գլափանները» «ֆիլէթաները» բանէ: Յետոյ «սարիձային» «թաքալարինը» ըրէ, «սոյանը» քաշէ եւ «բաղաթխանը» ու «քուալըրիկը» լմնցնելով «պասսափինօյն» «գամպուրին» դէմ կոճկէ ու «խթիւլէմիչ» ըրէ, բայց նայէ որ «ապալչա» աւելին չխաղայ։

Թարգմանութիւնը

Բզանցքին սկզբոնները ու ծուէնները նախապէս գերակարէ, թափանցկարէ ու «չխափ» ընելէն ետքը կարերը արդուկէ: Աղքրին դէմ քիչ մը ամփոփէ ու խաւագծերին կողմնակին դէմ ալ ընդձգէ: Յետոյ այս երկուքը կանոնաւորելով կցէ: Բզանցքին ծալքը ամփոփէ, մոկ եւ նոթակարին մէջը եւ ձեւքին քանակով գծերը քաշէ ու քղանցքին ծալքը գոցէ: Յետոյ «պալածոյին» ասեղնանները ու կրծածակերը պատրաստէ. Առաստ ու կրծածոցիկները «Փղչէթանները» բանէ: Յետոյ կրծափակը կանոնաւոր-ձգածակը քաշէ ու ծալկարն ու վրայ-կարը առաջնամասը կարկառ գիր ու կոճկէ ու վզանիկին ու կրունկը բայց նայէ որ վզանիկին ու կրունկը աւելին չչափէն որ աւլը աւելին չխաղայ։

Բառեր

«Ֆալտա», իտալերէն, քղանցք, «սառնին», ֆրանսերէն «սիւսոն», «ճոնթա», իտալերէն, ֆրանսերէն «չանթօ», ծուէն, «թախիմայ», յունարէն, թերակար, ֆրանսերէն «սպալ», «կաղի» յունարէն, թափանձկար, ֆրանսերէն «բիքիւռ», «թըռփախօ», «չիթի», նկրտահարել, գալիս, իտալերէն, մէջք, «փիէսօմա», յունարէն, ամփոփել, «պուռթօ»», իտալերէն, խուն, «ֆիյանքէթ», յունարէն, կողմնա, «ըսէ ֆիլօմայ», յունարէն, ընդձգել, «թաքալարինչ», իտալերէն, կանոնաւորել, «քաթաքալմա», յունարէն, կցել. «ֆալտա-փիակա», իտալերէն, քղանցքին ծալքը, «փասա», իտալերէն, մակնոթակար, «քախօ-փիփինօ», յունարէն, ձեւք «րիկա», իտալերէն, քանակ, սպալաչօ, իտալերէն, «սպալաչիօ», լանջապանակ, «մատրասա», իտալերէն ասեղնանն, տաճկերէն «գէնձէֆ», գորֆօ, յունարէն կրծածոց, «ֆօրակզ», յոնականը, «սարիձա», իտալերէն, սարձայլ, կրծափակ, ֆրանսերէն «սոյլէզ», «սոյա», յունարէն ամփոփել, «բաղաթխա» իտալերէն, ծալկար, «քուալըրիկ», (ո՞ր լեզուէն), վրայ-կար, «պասսափինօ», յունարէն, առաջնամաս, «գամպուռ», յունարէն, թէ թրքերէն կոչարձ, «սթրըխլամա», իտալերէն, վզանիկ, «քոսսափոռ», իտալերէն, կրունկ «ապալչա», իտալերէն, աւլ:

Երիտասարդ մը պատրաստ է շատ գոհացուցիչ պայմաններով, կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ, Ֆրանսերէն լեզուն հիմնական կերպով ուսուցանելու թէ՛ մասնաւորներու եւ թէ՛ վարժարաններու մէջ: Դիմել Խմբագրութեան 5—2

ԱՐՏՕՆԱՏԷՐ Ա. ՍԱԳԱՍԵԱՆ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ «ԾԱՂԻԿ» ՕՐԱԹԵՐԹԻ

Ղալաթիա, Համալ-բաշը Խան

ԱՆԱՏՕԼՈՒԻ 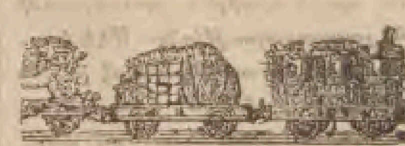 ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Երթեւեկութեան կառախումբերու 1899 Ապրիլ 10 (Ն. Տ.) շաբաթէն սկսեալ

ՀԱՅՏԱՐ ՓԱՇԱ ԷՍԿԻ–ՇԷՀՐԻ ԳԻԾ

ԵՐԹ

ԿԱՅԱՐԱՆ		ԿԱՌԱԽՈՒՄԲ Թիւ 4 Ճամբ. Առտ.	Թ. 34 Խառն Առտ.	Թ. 6 Ճամբ. Առտ.	Թ. 8 Ճամբ. Առտ.	Թ. 10 Ճամբ. Առտ.	Թ. 12 Ճամբ. Առտ.	Թ. 14 Ճամբ. Առտ.	Թ. 16 Ճամբ. Իրիկ.	Թ. 36 Խառն Իրիկ.	Թ. 18 Ճամբ. Իրիկ.	Թ. 20 Ճամբ. Իրիկ.	Թ. 22 Ճամբ. Իրիկ.
		ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Քաղաքէօյ Կամուրջ	մեկ.	10 40	11 —	1 10	2 15	3 25	4 10	5 5	6 35	7 35	9 25	10 30	11 35
Հայտար Փաշա	ժմն.	11 5	11 25	1 35	2 40	3 50	4 35	5 30	7 —	8 —	9 50	10 55	12 —
	մկն.	11 12	11 45	1 45	2 48	4 1	4 45	5 40	7 11	8 17	9 57	11 5	12 8
Գըզըլ Թօփրագ	»	11 19	— —	1 52	2 55	4 8	4 52	5 47	7 18	8 26	10 4	11 12	12 15
Ֆէնէր Եօլու	»	11 24	— —	1 56	3 1	4 12	4 56	5 51	7 22	8 30	10 8	11 16	12 19
Կէօզ Թէփէ	»	11 29	— —	2 1	3 6	4 17	5 1	5 56	7 27	8 35	— —	11 21	12 24
Էրէնքէօյ	»	11 36	12 2	2 5	3 9	4 23	5 4	6 1	7 33	8 41	10 14	11 28	12 29
Պօսթանճըք	»	11 45	12 12	2 13		4 31		6 10	7 42	8 50	10 21	11 38	12 38
Մալթէփէ	»	11 56	12 25	2 25		4 41		6 20	7 52	9 4	10 31	11 48	12 48
Քարթալ	»	12 7	12 42	2 36		4 52		6 31	8 3	9 20	10 42	12 —	12 59
Բէնտիք	ժմն.	12 15	12 52	2 44		5 —		6 39	8 11	9 30	10 50	12 8	7 7
	մկն.		1 —							9 38			
Թուզլա	»		1 26							10 5			
Կէյպզէ	»		1 49							10 34			
Տիլ Իսքէլէսի	»		2 13							11 —			
Թավշանճըլ	»		2 24							11 13			
Հէրէքէ	»		2 48							11 34			
Եարըմճա	»		3 4							12 —			
Թիւթիւն Չիֆթլիկ	»		3 18							12 17			
Տէրինճէ	»		3 29							12 30			
Իզմիտ	ժմն.		3 43							12 48			
	մկն.		4 5										
Պէօյուք Տէրպէնտ	»		4 42										
Սապանճա	»		5 14										
Ատա Բազար	»		5 41										
Կէյվէ	»		6 28										
Աք Հիսար	»		6 51										
Մէքէճէ	»		7 29										
Լէֆքէ	»		7 59										
Վէզիր Խան	»		8 37										
Պիլէճիք	ժմն.		9 20										
	մկն.		9 35										
Քարաքէօյ	»		10 45										
Պօզէիւք	»		11 29										
Ինէ Էօնիւ	»		12 22										
Չուքուր Հիսար	»		12 54										
Էսկի Շէհր	ժմն.		1 35										
			իրիկ.										

ԴԱՐՁ

ԿԱՅԱՐԱՆ		ԿԱՌԱԽՈՒՄԲ Թիւ 1 Ճամբ Առտ.	Թիւ 5 Ճամբ Առտ	Թիւ 5 Ճամբ Առտ	Թ. 31 Խառն Առտ	Թիւ 7 Ճամբ Առտ	Թիւ 9 Ճամբ Առտ	Թիւ 11 Ճամբ Առտ	Թ. 18 Ճամբ Առտ	Թ. 15 Ճամբ Իրիկ	Թ. 17 Ճամբ Իրիկ	Թ. 33 Խառն Առտ	Թ. 19 Ճամբ Իրիկ
		ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.	ժ. վ.
Էսկի Շէհր	մկն.											9 45	
Չուքուր Հիսար	»											10 24	
Ինէ Էօնիւ	»											10 57	
Պօզէիւք	»											11 34	
Քարաքէօյ	»											12 10	
Պիլէճիք	ժմն.											1 —	
	մկն.											1 14	
Վէզիր Խան	»											1 51	
Լէֆքէ	»											2 29	
Մէքէճէ	»											3 3	
Աք Հիսար	»											3 32	
Կէյվէ	»											3 58	
Ատա Բազար	»											4 54	
Սապանճա	»											5 12	
Պէօյուք Տէրպէնտ												5 42	
Իզմիտ	ժմն.											6 18	
	մկն.				10 45							6 40	
Տէրինճէ	»				11 3							6 56	
Թիւթիւն Չիֆթլիք	»				11 11							7 5	
Եարըմճա	»				11 32							7 20	
Հէրէքէ	»				12 5							7 47	
Թավշանճըլ	»				12 17							7 59	
Տիլ Իսքէլէսի	»				12 29							8 9	
Կէյպզէ	»				1 4							8 42	
Թուզլա	»				1 24							9 2	
Բէնտիք	ժմն.				1 50							9 24	
	մկն.	10 35	11 37	12 33	1 58		3 45		5 38	7 12	8 44	9 34	11 8
Քարթալ	»	10 44	11 46	12 44	2 10		3 54		5 47	7 21	8 53	9 47	11 17
Մալթէփէ	»	10 56	11 58	12 55	2 27		4 5		5 58	7 32	9 6	10 5	11 28
Պօսթանճըք	»	11 5	12 10	1 6	2 41		4 15		6 9	7 43	9 16	10 20	11 39
Էրէնքէօյ	»	11 13	12 18	1 18	2 52	3 27	4 25	5 14	6 19	7 52	9 26	10 32	11 47
Կէօզ Թէփէ	»	11 17	12 22	1 22	2 56	3 31	4 29	5 18	6 23	7 56	9 30	— —	11 51
Ֆէնէր Եօլու	»	11 23	12 27	1 27	3 2	3 36	4 34	5 23	6 28	8 1	9 35	10 41	11 56
Գըզըլ Թօփրագ	»	11 27	12 31	1 31	3 6	3 40	4 38	5 27	6 32	8 5	9 39	— —	12 —
Հայտար Փաշա	ժմն.	11 33	12 37	1 37	3 13	3 46	4 44	5 33	6 38	8 11	9 45	10 50	12 6
	մկն.	11 40	12 45	1 45	3 25	3 55	4 50	5 40	6 45	8 20	9 55	11 5	12 21
Քաղաքէօյ Կամուրջ	ժմն.	12 5	1 10	2 10	3 50	4 20	5 15	6 5	7 10	8 45	10 20	11 30	12 37
												իրիկ.	

«ԾԱՂԻԿ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (3)

ԹԻՒՔՌ ՍԱԼ

ՍԵՒ ԱԴԱՄԱՆԴԸ

ՄԱՍՆ ԱՌԱՋԻՆ

Ա

ԵՐԿՈՒ ԵՂԲԱՅՐՆԵՐԸ

Երկու եղբայրները մինակ մնացած էին, բացարձակ առանձնութեան եւ համրաչխութեան մը մէջ ապրելով, ու առանց երբեք զգալու իրենց միօրինակ կեանքը:

Ֆէճամի Սէլ-Սէն-Դիւ հաստատուելէն ի վեր իրենց երջանկութիւնը կատարեալ եղած էր:

Երբոր, այն օրուան կէս օրէն վերջն երկու եղբայրները գործի սկսան, Մասսիալ քանիցս զգաստացուց քննիչ Ֆէճամի խոհեմ դէմքը: Տեսնելով մէկէն ի մէկ կապարի գոյն առած իր աչքերը, գալարուն չրթունքներն ու կնճռոտած ճակատը՝ Մասսիալ շուտ մը գուշակեց որ գաղտնի մտածում մը կը խռովէր իր միտքը: Իրիկուան՝ գործաւորներին իր բաժն ավարտական պայմանի ժամանակ նշմարեց եղբայրն որ պատահածն աւշողի կը զինէր պարտէզին եւ ամառանոցը:

Այդ գիշերն անդրանիկ եղբայրը շատ քիչ քնացաւ: Մտահոգ էր եւ իր մտահոգութեանը վրայ կ'ամփոփէր: Ինչու համար, պարզ կասկածի մը վրայ, երեւակայել թէ իրենց ա՜նչափ խաղաղ երջանկութիւնը վտանգի մէջ էր:

Հետեւեալ օրը նոյնութեան հակեալ պատրաստէր՝ Ֆէճամն նախ ինքն կառափառն վրայ եւ նորէն այնչափ սիրալիր նայեցաւ պարտէզին որ Մարսիալ ալ չվարանեցաւ:

Խուլ ձայնով մը մրմռաց՝

—Ուրեմն կը յուսամ որ վերջանն պիտի գա՞յ . . . :

Բ

ԳԵՂԵՑԻԿ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Այս միջադէպէն հինգ ամիս վերջ՝ օրիորդ Դաուրսէ մինակ կը գտնուէր Շէնէյի պահէն մէջ, երբ իր սենեկի սպասաւորն իրեն ներկայացուց Մասսիալ Տեռօյի այցաքարտը: Հազիւ թէ այս անունը կարդաց մէկէնիմէկի ոտքի ելաւ.

—Պատասխանեցէ՛ք որ հոս չեմ:

Եւ ոտքի վրայ կեցաւ, աչքերը սեւեռած ծածկ դրան վրայ՝ ջղերը զրգռուած: Սպասաւորն խոկյն եկաւ եւ իր սիրունոյն աստանոյ մը որուն վրայ աս աշխերը գրուած էին.

ՄԱՌՍԻԱԼ ՏԵՌՕՅ

«Իր յարգալից մեծարանքները կը ներկայացնէ օրիորդ Դաուրսէին եւ կ'աղաչէ որ իրեն տեսակցութիւն մը շնորհէ։»

—Ինչ կ'ուզէ կը զանոյ ուրեմն, մրմնջեց օրիորդ Դաուրսէ: Քիչ մը վարանելէն վերջ, հրամայեց որ Մասսիալը ներս մտցնեն:

Մասսիալ ամենայն ազնուութեամբ յառաջացաւ դէպի այս կինն որուն գոյութիւնը հինգ ամիս առաջ չէր ուզեր գիտնար:

Տիկին Դաուրսէ բաւական վախկոտ կին մըն էր, գեղ բարձրահասակ իր ձիգ ման մարմնով դէմքը շատ գեղեցիկ էր, եւ սեւ աչքերը մէջտ վճիտ։ Զարմանքով կը նայէր Մասսիալի. վայրկեան մը երեւակայեց որ իր երիտասարդ գրասենի բարեկամուհին ունենալով եկած էր ինքինքն հասնելու այն բանին զոր ընդունած էր: Բայց Մասսիալի կերպարանքը պարզութիւն ունեցող մը կերպարանքը չէր ըներ։

Ուրեմն ուրիշ բան մը կար, եւ անշուշտ բաւական ծանրակեն բան մը . . . ,

—Ինչ է ձեր գիտուածին նպատակը, պարոն, հարցուց խոժոռաբար: Անկեղծօրէն կը խոստովանիմ որ երբեք չէի սպասեր ձեզ հոս տեսնել:

—Ուղղակի ամփոփուած եմ ձեզի հետ խօսիլ, բան, ու բան կեցաւ, մինչեւ որ Տիկին Դաուրսէ հաճեցաւ իրեն աթոռ մը ցոյց տալ:

—Մտիկ կ'ընեմ քեզ, պարոն:

—Տիկին ձեր ընդունելութեան կերպը ցոյց կու տայ որ մէջս սպառնալիք կը տեսնէք, մինչդեռ պէտք է որ գէթ քաղաքավարութեամբ մասին ընեք: Այս անգամ սակայն ներս գալ կախելով, ուրեմն մանալ այն ամէնքն սոսկալ դուք հոգու չարչրկեցիք:

—Պարո՛ն, պատմեց, խստութեամբ Տիկին Դաուրսէ:

Մասսիալ չարմուածով մը կեցաւ զայն:

—Կը խոստովանիմ որ ինք ալ պարկեշտութիւններ ունեցաւ . . .

Այս ակնարկութիւնը կ'ընէր, որպէս զի կարենայ մինչեւ վերջը մաքի ընել տալ, չարուճակեց:

—Պէտք է որ այս ամէնքն այսօր մասնաւորապէս ձեր ամուսնին ալ իր պարկեշտութիւնները ունեցաւ, եւ դուք այնչափ արդարացուցիք եք որ այս բանը կը խոստովանիք: Երկուքն ալ մեռան: Թէ դուք երկուքս ալ ազատօրէն կը պահէք ձեր ամուսնոյն յիշատակը, եւ թէ ես ալ իմ հօրս ալ խոնարհ յիշատակը, եւ թէ ես ալ իմ հօրս ալ խոնարհիւ ձեզի վրայ չէ:

Հակառակ իր հին ատելութեան՝ Տիկին Դաուրսէ կ'զգար որ Մասսիալի խօսքերուն անկեղծութիւնը մեծ ներգործութիւն կ'ընէր վրան:

Մասսիալ կըցաւ չարունակել՝ առանց ընդմիջուելու:

—Եկած եմ մեծ զոհողութիւն մը խնդրելու, եւ բոլոր սրտէն այդ զոհողութիւնը … որ թերեւս ձերինէն շատ աւելի մեծ է:

Երբ այս վերջին բառերը արտասանեց ձայնը դողդողաց, բայց ինքզինքը զսպելով չարունակեց.

—Տիկին, ես եղբայր մը ունիմ, եղբայր մը՝ զոր սիրեցի, եւ զոր կը սիրեմ իբր թէ բան մ զաւակս ըլլար: Բանիցս տեսած եք զինքը, ձեր ճամբուն վրայ, երբ այս ամառ սիրտը պայթի կ'ընէնէք, նոյնպէս երբ Սէնթ-Աշեւէ կ'երթայիք քանի մը շաբաթներ անցնելու: Գիտէք որ ազնիւ է ինչպէս որ ամէնքն աւելի փառասէր մարդ մը իր զաւակը կ'երեւակայէ. խել ինչ որ դուք չէք գիտեր՝ այն է թէ ինքը բարի, քաղցրաբարոյ, վեհանձն ու ամէն ազնիւ յատկութիւններով օժտուած է. վերջապէս այնչափ արժանաւոր արժանիք որ ինքզինքս անոր նուիրելով՝ որ եւ է արժանիք մը ունեցած չեմ:

(Շարունակելի)